NUMELE PROPRII ÎN OPERA LUI I.L. CARAGIALE[1]

Vasile ARVINTE

Elemente formative

1.1.0. A. Un prim lot numeros de derivate este alcătuit din subst., verb, adj. + suf. *-escu* (< lat. *-isco*, în **Armonescu** [*Repertoriu de nume proprii*, III, 545] (III, 556/11); **Averescu** (< *Aver*; *Averchie*; (III, 834; DOR, 18).

1.1.1. B. Baionetescu 'ofiţer de infanterie' (III, 556/3); **Bălăbănescu** (< *balaban* 'un fel de şoim' < tc., rus., ucr. *balaban*, vb. *a se* '*bălăbăni*', 'a se zbuciuma', 'a se chinui mult cu un lucru'; şi varianta **Bănăbănescu** (III, 545/8); **Bălţătescu** < adj. *bălţat*; cu pl.*-eşti*, (< **Bălţăteşti**); **Bîrzoiescu** < *bîrzoi* + *-escu* (III, 835); **Bombonescu** 'cofetar' (III, 556/20); **Brătescu**, în contextul *Darul lui* ***Brătescu*** (II, 349/12); **Brînzovenescu** < *Brînză* + *-ov* - + *-escu* (II, 349/12); **Bucărescu** < *bucăr* + *-escu* (III, 836); **Bucurescu** < *Bucur* + *-escu* (III, 546/546/29); **Bucureştii**, în „***Bucureştii*** *sunt un mic Paris al Orientului*" (I, 401/27-28); **Bughinescu**; cf. *buchineţ*, *bughineţ*, *băcăneţ, chichineţ* 'aluat nedospit şi uscat'; 'prăjitură proaspătă'; **Bumbuescu** < *bumb* < magh. *Gömb*, *gomb* (III, 837); **Bunghinescu** < *bunghin* + *-escu* (III, 545/18) **Busolescu** 'căpitan de marină' < *busolă* + *-escu* (III, 556/7); **Butculescu** < *butcă* + *-ul-* + *-escu* (II, 205/37); **Butuescu** < *butuc* < lat. **boltum* (III, 837); **Burienescu** < *buruiană* (IV, 380/20).

---

[1] Studiul de faţă nu a fost încheiat. El cuprinde doar o parte a cercetării efectuate de autor asupra numelor în opera lui I.L. Caragiale. Chiar dacă, pe lîngă mulţi alţi termeni care erau deja fişaţi şi urmau a fi cercetaţi sau care urmau a fi fişaţi, lipsesc *Introducerea* şi *Concluziile*, studiul rămîne important şi merită toată atenţia întrucît îl are ca autor pe cel care s-a ocupat cel mai asiduu de opera lui I.L. Caragiale şi a marilor clasici, din perspectiva lingvisticii diacronice. În plus, dincolo de datele deja obţinute, studiul este valoros prin calitatea sa de model pentru viitoare cercetări. De aceea, editorii volumului au ţinut ca acest fragment să fie publicat.

Deşi starea de sănătate nu i-a permis să continue şi să definitiveze studiul de faţă, din respect pentru mai tînărul său coleg omagiat prin acest volum, Profesorul Vasile Arvinte a acceptat publicarea fragmentului (textul de faţă conţine primele 40 de pagini de manuscris, în redacţia lor finală), participînd astfel la gestul omagial al comunităţii lingviştilor şi filologilor români. (n.ed.)

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

1.1.2. C. Coşcovescu < *coşcov* + *-escu* (< III, 546/38); **Cenuşă** < *cenuşă* + *-escu* (III, 547/28); **Chininescu** ‘medic’; ‘farmacist’ < *chinină* + *-escu* (III, 556/38); (III, 555/34); **Ciripescu** < *a ciripi* (III, 547); **Ciupicescu** < *a ciupici* + *-escu*, în contextul *Leonică Ciupicescu* < *a ciupi* + *ic-escu* (II, 662); **Clavirescu** ‘pianist’ (III, 556/6); **Clefăiescu** (< vb. *a clefăi* ‘a mesteca cu zgomot’; III, 547/25); **Ciocovescu** < *cioc -ov-* + *-escu* şi *ciocoveţ*); **Ciociovescu**, metateză (III, 546/38); **Cocoloşescu** < *cocoloş* + *-escu* (< III, 546/27); **Cocorăscu** < *cocor* + *-ăscu*, cu velarizarea vocalei *-é* >*-ă-* (III, 584/6; cu suf. *-oiu*, *cocoroiu*); **Codicescu** ‘judecător de tribunal’ (III, 555/17); **Comicescu** ‘autor dramatic’ (III, 556/19); **Condeescu**, în contextul *Leonida Condeescu* < *condei* + *-esc* ‘*primar al urbei Mizil*’ (II, 111/6-7); **Conţescu**, în sintagma *Thoma Conţescu* (IV, 111/11); **Corcovescu** < *corc -ov-* + *-escu* (III, 547); **Costandinescu**, în contextul *Madam Costandinescu* (II, 149/13); **Cotrorosescu** < vb. *a (des)cotorosi* (III, 547/33); **Covăsescu** (< vb. *a covăsi* III, 546); **Creţulescu** în *Peste drum de **Creţulescu**, aproape de Palat* (III, 92/40); **Crîmpoţescu** < vb. *a crîmpoţi* ‘a rupe’, ‘a scurta’ < *crîmpot* ‘crîmpei’ (III, 547/4); **Crucioiescu**, din *crucioiu* + *-escu* (III, 189/3); **Cuculescu** (III, 547); **Cufurescu** < lat. **con-fŏrire* ‘a avea diaree’ < *fŏria* ‘diaree’ (III, 547); **Curăţănescu** ‘medic spiţer’ < *curăţ-ăn* + *-escu* (III, 556/37); **Clisturescu**, ‘medic spiţer’ < *clistir* (< ngr. κλυστιᾰρ ‘pompă’ mică ori seringă de făcut clisme + suf. *-escu* (III, 556/34); **Chirchirescu**, după ngr. κυᾰριοϑ κυᾰρ + suf. *-escu* (II, 833).

1.1.3. **D. Dănescu**, în *D-ra Dănescu* (IV, 127/19); **Dărmăneşti**, în contextul *Arendaşul de la Dărmăneşti* (III, 370/3); **Dăscălescu**, în *Costache Dăscălescu* (IV, 436/37); *Madam Dăscălescu* (II, 231/28-29); **Diaconescu**, în *Lache Diaconescu* (III, 518/3); **Dîmbotinescu** < *Dîmb-otin-* + *-escu* (III, 548/3); **Draganescu** (III, 548/35); **Dramaticescu** ‘autor dramatic’ (III, 556/19); **Drăgănescu**, în *Coriolan Drăgănescu* (III, 548/35); **Drăgoşescu**, în *Inimosul Basile Drăgoşescu* (III, 412/14); **Drîmbotescu** < *drîmbă* ‘instrument muzical’ + suf. *-otă* + *-escu* (III, 548/3); **Dumitrescu** ‘impegat cl.I’ (II, 109/11).

1.1.4. **F**. **Finţescu**, în sintagma *Fifina **Finţescu*** (I, 496/7); **Filipescu** (III, 834); **Flecărescu** ‘avocat’, < vb. *a flecări* (III, 555/20); **Frichinescu** ‘spiţer’ < vb. *a frichini* ‘a freca mult şi des’, ‘a trage la răspundere’ (I, 228/11, 549/8); **Furtunescu** ‘căpitan engleză’ (I, 520/21); ***Furtuneşti**…în ţinutul Vasluiului* (I, 520/21); *Furtunescule!*(I, 514/13).

1.1.5. G. Ganciulescu < *Gan*, *Ganciu* (temă obscură, DOR, 62).

1.1.6. H. Hagiescu (IV, 127/19); **Huzurescu** (IV, 550/1).

1.1.7. I. Ienciulescu, în contextul *Casele lui **Ienciulescu*** (IV, 19/12-13); **Iepurescu**, în *Apostroafele lui Iepurescu* (II, 349/7); *apostrofă* ‘mustrare dură’, ‘imputare’ < gr. αξποστροφηᾰ); **Ioanescu**, în sintagma *Anibal*

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

Ioanescu (II, 22/25) şi *Ioanescule!* (II, 26/10); *Ionesco*, în *Areti* ~ (II, 67/17); **Ionescu**, *Teodor*, impiegat clasa III (II, 107/22); **Ionescu-Lion** ‘revizor şcolar’ (II 67/35); **Intervivescu** ‘reporter’ (III, 555/30); **Intrigescu** ‘ministru de la *intrigă*’ (III, 556/29); **Ipingescu**, în *Nae Ipingescu*, **ipistatul** „beat frînt” < *ipingea* ‘manta ţărănească cu mîneci şi glugă’ (I, 97/6); **Istovescu** < *de istov*, adv., loc. adv. ‘exact’, ‘adevărat’, ‘real’, ‘de tot’, ‘complet’, ‘absolut’ + suf. -escu (III, 550/35); **Ivorescu** < subst. ‘*ivăr*’, ‘mîner la uşă’ < săs. *vervel*, germ. *Wirbel* ‘id’; vezi V. Arvinte, *Dt. Entlehn.*, p.52-53.

1.1.8. K. Krupescu ‘ofiţer de artilerie’ < *krup* + suf. *-escu* < germ. *Krupp* (III, 555/37).

1.1.9. J. Jintiţescu, din subst. *jintiţă* ‘lichid alb, cam gros, care rămîne pe fundul căldării după ce s-a scos urda’ < ceh. *zincica* ‘zăr’, ucr. *žentycĕn* (III, 550/22); **Jupuiescu** < vb. *a jupui* + suf. *-escu* (III, 550/22).

1.1.10. L. Lăncescu ‘ofiţer de cavalerie’ < *lance* + suf. *-escu* (III, 555/38); **Lefter**, în sintagma *Mitică Lefter* (II, 95/12-13).

1.1.11. M. **Manolescu** (IV, 145/30); **Măcufurescu** (III, 551/14); **Mălăiescu**, de la *mălai* + suf. *-escu* (III, 551/13); **Măscurescu**, de la măscur ‘porc castrat’ (III, 836); **Melinescu**, în *Costică Melinescu* (III, 300/31); **Mezelicescu**, *băcan* (< mezelic *–escu*, III, 556/14); **Minciunescu**, reporter (III, 555/29); **Mozolescu** de la vb. *a mozoli*, ‘creaţie expresivă’ (III, 836); **Mişculescu** şi **Pişculescu**, de la vb. *a mişcula* şi vb. *a pişcula* + suf. *-escu* (III, 551/36).

1.1.12. **N. Necşulescu**, în contextul *Niţă Necşulescu* ‘ajutor de primar’ (II, 70/23-24); **Năpădescu**, de la vb. *a năpădi* + suf. *-esc* ‘a năvăli’, ‘a se năpusti’ (III, 552/11); **Năzărescu** < *a năzări* ‘a vedea confuz’ (III, 552/12).

1.1.13. **P. Palavrescu** ‘avocat’ (III, 555/21); **Paragrafescu**, judecător de Tribunal (III, 555/16); **Păcurescu** (III, 553/8); **Păucescu**, în *Grigore Păucescu* (IV, 289/1); **Părpălescu**, de la vb. *a părpăli* ‘a frige încet sau puţin’ (III, 552/34); **Pătulescu** (III, 835); *Persescu* ‘celebrul ~ autorul faimoaselor cașcavaluri’ [de Penteleu]; (IV, 219/4-5); **Petrăchescu** ‘controlor’, în sintagma *Costică Petrăchescu* (II, 107/14); **Pintinescu** ‘ofiţer de cavalerie’; din *pinten* + suf. *-escu*; **Pirpirescu** (III, 553/14); *Piscopesco*, în *madam Piscopesco* < ***Piscup** + *-esco* ‘episcop’ (II, 550/4); **Pitulescu** < *a se pitula*, ‘a se piti’ (III, 836); **Pîrciulescu** ‘a se pîrci’ (III, 553/17); **Plasturescu** ‘medic’, *spiţer* (III, 556/39); **Polemicescu**, ziarist (III, 555/27); **Politicescu** ‘ministru’ (III, 556/27); **Popescu**, institutor (I, 100); **Preotescu**, *Mache Preotescu* (II, 178/2); **Prăjiturescu**, cofetar (III, 556/19); **Pricupescu**, profesor de cursul secundar (II, 483/3); **Posescu**, cf. tc. *possa* ‘depozit’ (III, 553/38); **Potropopesco**, *madam Potropopesco* (II, 96/36); **Puiescu** (III, 553/25).

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

1.1.14. R. Razachescu, în sintagma *Mache Razachescu* < tc. *razaki*, ngr. ραζακιϱ ‘soi de struguri cu boabe lunguieţe, numiţi şi ţîţa vacii sau ţîţa caprei’ (I, 224); **Răscolescu**, *Ioniţă Răscolescu*, ţăran (III, 556/13); **Răţoiescu**, vb. *a* [se] *răţoi* < *raţă* (553/17); **Reţetescu** ‘medic spiţer’, de la *reţetă* + *-esc* (556/35); **Revoltescu**, în sintagma *Niţă Revoltescu*, ţăran [1907] (III, 556/15); **Richiţescu**, din *richită* + *-escu* (III, 553/23); **Riţinescu** < *riţin* ‘ricin’ (III, 555/33).

1.1.15. S. Sacherdotescu, din lat. *sacerdot, -ōtis* ‘slujitor al divinităţii’, ‘preot’ (III, 833); **Sardelesc** ‘băcan de sardele’ (III, 556/10); **Scrisorescu**, factor poştal (III, 556/26); **Scufescu**, de la *scufie* (III, 553/37); **Siropescu**, cofetar (III, 556/17); **Solomonescu**, actor (III, 22/15); **Sorescu** în „Marea logofeteasă Marghioliţa *Sorescu*” (III, 298/8); **Sotir**, în **Sotirescu** (III, 554/33); **Stafidescu**, băcan (III, 556/9); **Stavrescu**, *d-na R. Stavrescu, artistă* (IV, 148/6); **Stăncescu**, director general al teatrelor (IV, 172/6); **Stătescu**, *d. Eugeniu Stătescu* (IV, 219/1); *Stephănescu, Gr. Stephănescu*, musician (IV, 382/30); **Stoenescu**, *amicul Stoenescu* [administratorul „Ghimpelui”] (II, 304/22); **Strofescu**, de la *strofă* + *-escu* (III, 556/24); **Stupescu**, de la *a stupi* + *-escu* (III, 554/4); **Surchidescu** < vb. *a surchidi* ‘a se împunge cu vorba’, ‘a aţîţa’ < magh. s*zorkod* ‘sticheln, wiederholt stechen’, ‘reizen’ (EWUR, 832 + -escu); cf. şi variantele *Surchidi*, *Surchidideanu* (III, 553/27); *Surchididopol* (III, 553/27).

1.1.16. **T. Tipătescu**, Ştefan; cf. *Antipatru*, gr. ϛΑντιϱαπαϡ ‘în locul tatei’; cu afereză: *Tipa* (DOR, 13, 162; I/100); **Terciulescu** < *terci* ‘amestec semilichid de făină de păpuşoi, de grîu, cu apă fierbinte’ + *(u)l* + *-escu* (III, 554/1; III, 830); **Tirchilescu**, din *Terca* + *ilă* + *-escu* şi forma *-eşti*, *Tirchileşti* (DOR, 152); *Mitocanii din Tirchileşti* (III, 21/22-23); **Trichinescu** < *trichină* ‘vierme parazit în carnea de porc’ (III, 833); **Tufănescu** < *tufăn* + *-escu* (III, 555/14); **Turturescu** (III, 555/3); **Tutuiescu** ‘a tutui’, ‘a spune *tu*’ (III, 555/4).

1.1.17. **V. Vasilescu** în *D-şoara Vasilescu* (IV, 145/29); **Văculescu** < *vacă* + *-ul-* + *-escu* (III, 835); **Velescu**, actor, profesor la Conservator (şi varianta cu *-ll-*, *Ştefan Vellescu*; IV, 384/1, 3); **Viforescu** (III, 555/37); **Viorescu** ‘violonist’, din *vioară* + *-escu* (III, 556/9); **Vizitescu**, medic spiţer, din *vizită* + *-escu* (III, 556/36); **Vladimirescu** (II, 541/21); **Vulpăşescu** < *vulpaş* + *-escu* (III, 835).

1.1.18. **Z. Zaharescu**, în sintagma *Mişu Zaharescu* (II, 48/21); **Zapisescu** < *zapis* ‘contract’, ‘act scris’ (III, 556); **Zăvorăscu**, < *zăvor* + *-escu* (III, 557/6).

1.1.19. Sufixul *-eşti*, pluralul sufixului *-escu*, este folosit în cîteva exemple care denumesc oiconime terminate fie în *-i*, fie în *-ii*: **Obileşti**, în „Pe cîmpul larg de la Obileşti” (II, 510/16); **Ploieştii** (II, 112/24); **Popeştii**,

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

Popeştii de Sus (III, 106/3); **Ştefăneştii** (III, 355/6); **Inoteştii** (II, 111/22-23); **Văreştii** (III, 355/6).

1.1.20. Forma *-easca*, de feminin, articulat, singular, a sufixului *-escu* este atestată în exemplele: **Căzăceasca** 'o melodie': *Fluera Căzăceasca* (III, 10/2); **Constandineasca** (II, 96/24); **Diaconeasca** (II, 231/16); **Dumitreasca** (II, 98/24); **Georgeasca** (II, 96/25); **Herasca**, în sintagma „*Birjă de Herasca*, cu coviltir şi codirlă" şi cu trecerea diftongului *ea* la *-a-*, prin velarizarea lui *e* semivocalic precedat de *r* dur, în numele satului Hereşti din judeţul Ilfov (II, 566/4-5); **Iconomeasca** (II, 231/25); **Ioneasca** (II, 204/31); *Piscupeasca* (II, 231/27); **Popeasca** (II, 204/31); **Potropopeasca** (II, 94/15; în loc de *Protopopeasca* (II, 94/15; şi varianta *Madam Potropopesco!* (II, 95/23); **Preoteasca** (II, 231/5); **Răduleasca** (II, 204/31), **Stavreasca**, actriţă (III, 12/6); **Sachelăreasca** (II, 21/26); **Vasileasca** (II, 96/24-25); Forma **Negruzziască**, în *o tăcere* ~ (III, 488/9).

1.2.0. Sufixul *-ache* (şi varianta *-achi*), de origine neogreacă, cunoaşte un număr ridicat de ocurenţe. Valoarea lui este echivalentă cu cea de sub **1.1.0**, **1.1.20** (*-escu*, *-easca*). Au fost depistate exemplele care urmează (şi *-achi*):

1.2.1. A. Suf. *-ache* este prezent în **Anghelache** (II, 183/11); **Antonache**, în *Antonache Pamfil*, avocat al statului (II, 56/22); **Assachi**, în *Reîntoarcerea lui Assachi* (II, 349/8).

1.2.2. **B. Bostandachi**, *Edgar Bostandachi*, în sintagma *Tînărul Edgar Bostandachi este suplinitor*. Primele două silabe sînt identice cu cuvîntul *bostan-* (II,78/2); **Budalaki**, în *Costică Budalaki* (III, 406/5-6).

1.2.3. **C. Califurnache** (III, 546/24), pare a fi de origine neogreacă; **Colochitachi**, pare a fi de origine neogreacă; (III, 547/40; şi varianta **Colochithi**); **Condurache** < *condur* 'pantof femeiesc, cu toc înalt'; în sintagma *condurul doamnei* 'plantă agăţătoare' < tc. *kondura*, ngr. κονδουρα + suf. *-ache* (III, 546/25); *Columbache* (III, 547/3); cf. lat. *columba, -ae* 'porumbel'; **Costache** în *Costache uşierul* (II, 378/18); *Costache Negri* (IV, 437/26); **Cutcudache**, creaţie expresivă (onomat.) (III, 833); **Cuţache** < *cuţ* + *-ache* (III, 547/19); **Christache**.

1.2.4. **D**. **Dulamache** < *dulámă* 'manta cu mîneci lungi'< tc. *dulamá*, ngr. δολαμαᾰ, srb. *dolama*, în III/548/16; **Dumitrache**, în sintagma *Cetăţeanul ~ Titircă* (I, 73/19); (IV, 437/26).

1.2.5. **E**. **Enache**, *La Enache* 'ospătărie în Bucureşti' (II, 155/3).

1.2.6. F. Farmachi < *a farma* + *achi* (III, 549/2); **Faţandache** (III, 549/9) şi **Paţandache** (III, 836); **Fanarachi** (III, 547/32).

1.2.7. **H. Hulpaki** < varianta mold. cu *v-* > *h-* (III, 551/11).

1.2.8. **I. Iordache**, varianta de la *Gheorghe*; în *Iordache Brînzovenescu* (I/100); *Iordache*, calfă la *Girimea* (I, 224); *Iordache tejghetarul* (I, 108/3-4);

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

Mititeii lui Iordache (II, 349/15); Paharnicul *Iordache* din Dudeşti (III, 168/10).

1.2.9. **L. Lache** provine din *Mihalache* (II, 326/1); *Vasilache Manolache*; apare împreună cu **Mache**, în „Băiatul dv. **Lache**" (II, 274/18); „*Lache* şi *Mache*" (II, 326/1). Suf. *-ache* se întîlneşte în **Lascarache**, în *Conul Lascarache* (II, 378/28), precum şi în **Lovelache** (*Lache) mare craiu* (II, 551/35).

1.2.10. **M. Mache** cunoaşte un număr mai mare de ocurenţe: *Domnule Mache* (II, 274/18); *Mache Sacherdotescu* (III, 833); *Mache al popii Zamfirache de-i mai zice şi* **Ampotrofagu***, că a băgat spaima în maalá* (II, 204/32-33); *Mache Preotescu* (II, 178/2).

1.2.11. Mandache, în *Mandache Smărăndescu, impegat Direcţia generală X...*(II, 108/35); *Mandache Ionescu, mare proprietar* (II, 487/8); *Nenea Mandache* (II, 272/21); **Mandalache**, *ce-i mai zice şi* **Capsomanul** (II, 272/21); **Manolache**, ~ *Costache* (II, 401/19); *Manolachi Guvidi*, în *Domnul Manolachi Guvidi* (III, 44/2); *guvidi* < ngr. γουβιᾰδι 'un soi de peşte mic, de mare'; **Marinache**, în *Părintele Marinache* (II, 266/3); **Matache** în *Pîrlitul de Matache* (III, 61/28), *Părintele Matache* (II, 177/4), *Preacuvioase părinte Matache* (II, 273/2), *Matache Piţirigă*, 'cîntăreţ în dreapta la biserica Slobozia' (III, 17/8-9); **Mazarache**, probabil denumirea pleacă de la apelativul *mazăre* + suf. *-ache* (III, 551/21); **Mihalache** (IV, 188/34); *Mihalache Cogălniceanu* (II, 38/16-17); cu sincoparea consoanei -h- > **Mialache***! eşti nebun* (II, 147/38).

1.2.11. **N. Nastasache** < *Nastase* + suf. *-ache*.

1.2.12. **P. Petrache**, în contextul: *L-am turnat la hîrdăul lui Petrache* (I, 141/24); *lui Petrache, maşinistul* (III, 13/25); **Pache**, în *Caimata care a dărîmat-o răposatul Pache* (II, 210/21); *Pache* < *Parascheva*; **Pandrav**, în *Tache Pandrav, prim redactor la „Românul"* (II, 441/18); **Panaiotache**, în sintagma *Lingopolu Panaiotache* (III, 548/37); **Parisache** < *Paris* + suf. *-ache*, în „Îl cunosc bine pe *Mititelul Parisache*, profesorul" (II, 512/7); **Postolache**, în *Ghiţă Postolache, deputatul* < *Apostol* < gr. ϛΑποστολοϑ, 'trimisul', 'solul + suf. *-ache*, *Nicu Postolache*, senator (II, 484/34).

1.2.13. **R**. **Ristache**, în *Ristache Zoraliu Emancipatul* (III, 549/19), *Ristache Ciolacu* (*Taraful lui* ~ ~, II, 271/35), *Ristache Muscalagiul* din Ploieşti (III, 168/25; *muscalagiu* = care cîntă din nai < tc. *muscal*, < arab. 'nai', *nainagiu* 'cîntăreţ din nai'). **Rusetache** (C.A. Rosetti), în contextul: „De la *Rusetache rabinul*!" (II, 443/16);

1.2.14. **S. Socotache** < vb. *a socoti* (III, 554/6); **Sotirach**e < *Sotir* + *-ache*, în *jupîne Sotirache* (I, 414/3; şi în I, 467/20); **Stasache** < *Stase* + -suf. *-ache* < gr. ϛΑνασταᾳσιοϑ 'înviere' (II, 557/16); **Stavrache** < gr. σταυροᾳϑ -ου~ (οῳ) 'cruce' + suf. -ache (III, 379/41).

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

1.2.15. T. **Tache**, în *Tache Ionescu* (II, 140/36), *Tache Ampotrofagu*, agent politic de văpsea (III, 549), *Tache pantofarul de la Sf. Lefterie* (= Elefterie) (I, 20/23-24); **Trahanache** < gr.(oῳ) τραχαλα~ᾶ, αᾳ ‘qui a le cou fort’ (= cu ceafa groasă) + suf. -αᾳκε (I, 100), „*Zaharia Trahanache*, prezidentul Comitetului permanent, Comitetului electoral, Comitetului şcolar, Comitetului agricol şi a altor comitete şi comiţii” (I, 100); *Trahanache*: „Venerabila madam Trahanache este prezidentă la S.P.M.D.R (Soc. de protecţie a muzeelor daco-romane)”. Numele *Trahanache* poate fi apropiat şi de termenul *trahana*, *-ale* ‘frecăţei’ ‘tăieţei de supă din aluat dospit’ < tc. (pers.) *terhane*, *tarhane*, cf. şi ngr. τραψανα~ᾶ, bg. *tarhana*, srb. *traganci*; **Tache** *Farfuridi*, avocat (I, 100); **Tudorache** *al Păunii*, nume de ţăran (III, 261/24); *Dragă Tudorache* (II, 107/24); **Tulumbache** < *Tulumbă* (tc. *tulumba* < it. *Tromba*; cf. bg. *tulumba* + suf. *-ache*.

1.2.16. Ţ. **Ţapandache**, probabil acelaşi cu *Ţimbálache* < lat. *cymbalum*, germ. *Zimbel* (variantă *Ţinbanache*, III, 555/7-8).

1.2.17. **Z**. **Zamfirache** < *Zamfir* + suf. *-ache*, în *Mache al popii Zamfirache* (204/32 şi III, 168/3); originea numelui **Zapadache** şi a variantei **Zimbalachi** este neclară.

1.3.0. Sufixul *-eán*, cu variantele *-ián*(*u*), cunoaşte un număr mare de ocurenţe în textul caragialesc. Valoarea derivatelor este echivalentă cu cea a sufixelor *-ésc*, *-eáscă*, din numele proprii discutate mai sus. În ordine alfabetică, sînt înşirate următoarele nume proprii:

1.3.1. **A**. **Amnistian** ‘poreclă dată unui ţăran amnistiat după răscoala din 1907’, în contextul *Oancea Amnistian ţăran* (III, 556/15); **Asirian** în *bogăţiile unui rege asirian* (IV, 10/29).

1.3.2. **B**. **Bălmăjeanu** < vb. *a bălmăji* ‘a încurca’, ‘a amesteca’, ‘a mistifica’ (< *balmoş*, III/833); **Bădîrleanu** < *bădîrlan* şi *bo-* ‘corcodel’; ‘scufundar (o pasăre de apă)’ > *bodîrlău* (III, 515/6); **Brobodeanu** < *broboadă*, vb. *a (îm)brobodi*, în (III, 545/13); **Brînzoveanu** < *brînzov* + *eanu*; + suf. *-escu*: **Brînzovenescu**, în *Iordache Brînzovenescu* (I, 100). **Broscoveanu** < *broască* + suf. *-ov* + suf. *-eanu* > *-anu* (III, 546/18); **Bucăneanu** < **bucan* < *bucă* + suf. *-an* + suf. *-eanu* (III, 836); **Bumbuianu** < *bumbu* + *ianu* (III, 545/17); **Butuceanu** < *butuc* + *-eanu* (III, 837).

1.3.3. **C. Căldurian**, medic (III, 556/2; < *căldură* + *ian*). **Cenuşeanu** < *cenuşe* + suf. *-eanu* (III, 517/28); **Chefereanu**, *ministru* (*che-fe-re-anu* (CFR); **Ciocoveanu** < *cioc-ov-eanu* (III, 546/38); **Cioplţeanu** < *a ciopli*, *ciopliţi* + *-eanu* (III, 546/12); **Cîrciocoreanu** < *cîrciocor* ‘cîrciogar’ + suf. *-eanu* (III, 555/22); **Cocioveanu** < *Cociov* [?] + *-eanu* (III, 546/38); **Cocleteanu** < *coclet* (la războiul de ţesut: fir drept care are un laţ prin care se trec firele urzelii (Scriban, *Dicţ*., s.v.) (III, 547); **Cocoreanu** < *cocor* + suf. *-eanu* (III, 548/6); **Cogălniceanu** < *Cogîlnic* ‘rîu în sudul Basarabiei’ + suf. *-eanu*

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

(III, 204/16 şi antroponimic); **Comestibilian**, băcan < *comestibil* + suf. *-ian* (III, 556/15); **Corcodeanu** < *corcodel* ‘cufundar’, ‘raţă sălbatică’ şi var. *corcodan* 1. ‘păun’, 2. ‘fumariţă’ (o plantă) (III, 833) cf. şi *Corcodeanu* < **corcoduş** + suf. *-eanu*; **Corcoveanu** < **corcov* + suf. *-eanu* (III, 547/4); **Corcodeanu** < *Cordun* ‘graniţa dintre Bucovina şi Moldova’ (IV, 90/29); **Cortinian**, autor dramatic, < *cortină* + suf. *-ian* (III, 556/21); **Coşcoveanu** < *coşcov* ‘găunos’, ‘scobit’ < ucr. *košikovátiĭ* + suf. *-eanu* (III, 546/36); **Cotoceanu** < *cotocea* + suf. *-eanu* (III, 546/8); **Cotonogeanu** < *cotonog* ‘ciung’, ‘olog’< polon. *kuternoga* ‘şchiop’ < *noga* ‘picior’ (III, 547/23); **Covăseanu** < *covaşă* < ucr. *kváša* ‘un fel de bragă din făină de hrişcă, mei, secară, grîu, porumb’ (III, 546); **Cravaşian** ‘ofiţer de cavalerie’ < *cravaşă* < fr. *cravache* ‘biciuşcă’, ‘cravaşă’ (III, 556/2); **Crîmpoţeanu** < *a crîmpoţi* ‘a preface în crîmpote, în crîmpeie; a rupe, a sfîşia’ (III, 547/4 şi var. *Crîmpoţel*, *Crîmpoţeiu*); **Cuculeanu** (III, 547); **Cucuteanu** < *cucută* + suf. *-eanu* (III, 547/38); **Cuişoreanu**, băcan (III, 556/12); **Culturian**, ministru (III, 556/32).

1.3.4. **D**. **Doroneanu**, în sintagma *Iorgu Doroneanu* + suf. *-eanu* (III, 300/35); **Drăgăşani**, în *vin vechi de Drăgăşani*; *Drăgăşani corniţa-ruginiu, leat 5482* (vin, I, 421/6; III, 174/14) < n. grup *drăgăşani* (DTRO, II), vezi DOR, s.v. *Drag*, **I 9**; **Drîmboteanu** < *Drîmbă –ot* + *-eanu* (III, 548/2) şi varianta *Drîmb* + *ot* + *in* + *-eanu* (III, 548/3); **Duduianu** < *Dudu* + suf. *-ianu* (III, 557/29); **Dulceţianu**, cofetar < *dulceaţă* + *-eanu* (III, 556/18); **Durduianu** < *a durdui* ‘a tropăi apăsat’ + suf. *-ianu* (III, 548/13).

1.3.5. **F**. **Fălcoianu**, în *Cotul lui Fălcoianu* (II, 349/14); **Febrilian**, medic < *febră* + *-ilian* (III, 556/556/4); **Fidigeanu** [?], cu suf. *-eanu* (III, 549/7); **Fortepianu**, pianist (III, 556/7); **Frigurian**, medic < *friguri* + suf. *-ian* (III, 556/3).

1.3.6. **G**. **Gabroveanu,** în sintagma *Ivanciu Gabroveanu* < suf. *-eanu* (III, 550/37); **Ghirdoveanu** < *Ghird* [?] -ov- + *-eanu* (III, 550/17); **Giurgiuveancă** < *Giurgiu* + *vean* + *că*, în *Frumoasa Giurgiuveancă* personaj din „galeria criminalilor celebri” (I, 495/22); **Gogoianu** < *Gog* + *-oi-* + *-ianu* (III, 550/2); **Gogoşeanu** < *gogoş* + suf. *-eanu* (III, 550/1); **Grivian** < *griv*, *-ă* ‘cenuşiu’, ‘sur’, ‘sein’ + *-ian* (în III, 557/30); **Grozeanu**, în sintagma *Ienăchiţă Grozeanu*, fiica marelui ban ~ (III, 298/9); **Gudureanu** < vb. *a (se) gudura* < lat. pop. sau elem. autohton: cf. lat. **codulare* ‘a da din coadă (despre cîini)’ sau **gandulo*, *-are* (III, 550/20); **Guguianu**, cu suf. *-ianu* (III, 550/13); **Gurguian** < *gurgui* ‘proeminenţă’, ‘vîrf’, ‘ţugui’ (III, 550/13); **Gutuianu** < *gutui* + suf. *-ianu* (III, 550/10); **Guturăian**, medic < *Guturai* + *-ian*.

1.3.7. H. **Hapurian**, *farmacist* (III, 555/32), ‘care prescrie *hapuri*’; **Huzureanu** < *huzur* ‘liniște’, ‘repaus’; ‘fericire’ (< tc., arab. *huzur*, vb. *a huzuri*) + suf. *-eanu* (III, 550/1).

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

1.3.8. **I**. **Inventivian**, reporter < *a inventa* + suf. *-iv*, + *-ian* (III, 555/31); **Ipceanu**, cu suf. *-eanu* (III, 555/35); **Istoveanu** < *istov* ‘de tot’, ‘absolut’ < vb. *istovi* ‘adevărat’ (III, 550/37).
1.3.9. **J**. **Jinghireanu** < *jinghir* + suf. *-eanu* (III, 551/2); **Jintiţeanu** < *jintiţă* + suf. *-eanu* (III, 550/19) **Jugureanu** de la vb. *a jugări* ‘a căra lemne cu carul’ (< *jug*, *jugaru* + suf. *-eanu*) (III, 550/20).
1.3.10. L. **Legalianu**, preşedinte de Tribunal < *legal*, *-ă* + *ianu* (III, 555/14); **Limbuianu** < *limbă* [?] (III, 551/14); **Lolsianu** [şi varianta cu *-escu*, *Lolsiescu*, cu radical necunoscut] (III/551/17).
1.3.11. **M**. **Maloteanu** < *maloteá*, *miloteá* ‘haină pînă în pămînt, căptuşită cu blană scumpă, cu marginile tivite, purtată de femei’; ‘un fel scurteică’ < vgr. μελοτηϱ ‘blană’, lat. *melóta*; tc.< arab. *mallóta* (Scriban, s.v.), fr. *mélote* ‘blană de oaie’; it. *melóte* + suf. *-eanu* (III, 551/1); **Măgureanu** < *măgură* + suf. *-eanu* (III, 551/22); **Măscureanu** < *máscur* (< lat. *másculus* ‘porc’) + suf. *-eanu* (III, 551/9); **Măturеanu** < *mătură* + suf. *-eanu* (III, 551/28); **Măzăreanu** < *mazăre* + suf. *-eanu*; **Melodiano** < *melodie* + suf. *-iano* (III, 556/10); **Mihăileanu** < *Mihăil* + *-eanu*, în *Costache Mihăileanu* (III, 15/7-8); **Mugureanu** < *mugur* + *-eanu* (III, 551/22); **Mustărian**, băcan < **mustărie* [?] + *-ian* (556/12).
1.3.12. **N**. **Năpădeanu** < *a năpădi* ‘a năvăli’ + *-eanu* (III, 552/11); **Născoceanu**, reporter < a *născoci* + *-eanu* (III, 555/28); **Năzăreanu** < ‘a i se năzări ceva cuiva’ + *-eanu* (III, 552/12); **Negoianu** < *Neag* + *-ianu* (III, 552/18).
1.3.13. **O**. **Obileanu** < *obială* ‘bucată de pînză pătrată, folosită în loc de ciorapi’ cu suf. *-eanu* (III, 552/28); de la radicalul *obor* + *-eanu* > **Oboreanu** (III, 552/26); **Obrocea** + suf. *-eanu* > **Obroceanu** (III, 553/27); **Obuz** ‘ghiulea încărcată cu gloanţe’ + suf. *-ian* > **Obuzian**, ofiţer de artilerie (III, 555/38); **Ogoianu** < *Ogoiu* < vb. *a ogoi* ‘a alina’, ‘a potoli’ + *-eanu* (III, 553/22); **Opinianu**, ‘ziarist’ < cu suf. *-ianu* (III, 555/20).
1.3.14. **P**. **Penalianu**, procuror, din *penal*, *-ă* + *-ianu* (III, 555/18); **Peruzeanu** < *peruzea* ‘piatră semipreţioasă’ (< tc. *peruze*) + *-eanu* (I, 486); **Plicurian**, factor poştal, < *plic* + *-ian* (III, 556/27); **Preduceanu** < subst. *preducea* ‘potricală’, ‘gaură în ureche la oi, făcută cu preduceaua’; vb. *a preduci* ‘a găuri, a face o preducea în urechea oii’< bg. *prĭe-dupčy* ‘perforez’ (III, 553/35); **Proţăpeanu** < *proţap* (< vsl. *procĭepu*; bg. *procep*) + *-eanu* (III, 553/15); **Prozodianu**, poet; radicalul *prozodie* + *-ianu* (III, 556/22); **Pueanu** este alcătuit din *pui* + *-eanu*; şi *varianta* **Puianu**.
1.3.15. R. **Răpiţeanu** este format din radicalul *rapiţă* (plantă) + *-eanu* (III, 553/6); **Răţoi** + *-ianu* este prezent în derivatul **Răţoianu** (III, 553/17); de la *reformă* + *-ian* se formează *derivatul* **Reformian**, ministru (III, 556/30); *Retevei* + *-eanu*, în **Reteveianu** (III, 553/19); există şi derivatul cu suf. *-oianu*,

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

Retevoianu (III, 553/19); **Revoluţian**, în sintagma *Ion Revoluţian*, ţăran (1907) (III, 556/13); **Rogozeanu** < *rogoz* + *-eanu* (III, 553/11).
1.3.16. **S**. **Sceneanu** (Autorul dramatic) < *scenă* + *-eanu* (III, 556/21); **Simigeanu** < *simigiu* 'covrigar' (< tc. *simitci*) + *-eanu* (III, 833); **Scorţişoreanu**, băcan < *scorţişoară* + *-eanu* (III, 556/11); **Scuifeanu** < *scufă* 'bonetă pentru copii, bolnavi, bătrîni, femei' + *-eanu* (III, 553/37); **Sirip** + *-eanu* > **Siripeanu**; < vsl. *sveriepu* 'sălbatic', 'impetuos', 'aprig', 'barbar' (III, 554/7); **Socoteanu** < *socot* + *-eanu* (III, 554/6); **Sugăceanu** < vb. *a suge* + *-ăceanu*, în sintagma *Părintele Matache Sugăceanu* (III, 206/1).
1.3.17. **T**. **Titirizeanu** < *titirez* 'sfîrlează' + *-eanu*; cu terminaţia *-opol*: *Titirizopol* (III, 554/30); ***Tituv+eanu* (III, 833)**; **Torpilorian**, în context, căpitan de marină < *torpilă* + *orian* (III, 556/8); **Triluriano**, M-me ~ primadonă < *trilur* + *-iano* (III, 556/12); **Turtureanu** [comisar] (III, 115/45).
1.3.18. **Ţ**. **Ţăpoianu** < *ţăpoi* + *-ianu* (III, 554/33); **Ţintezeanu** (III, 554/28); **Ţopăianu** < vb. *a ţopăi* + *-ianu* (III, 554/33); **Ţugureanu** < *a ţugui* < *ţugui* 'vîrf', 'proeminenţă' (III, 554/11).
1.3.19. **U**. **Uluianu** < vb. *a ului*, 'a uimi', 'a zăpăci' (III, 555/21); **Umezeanu** < vb. *a umezi*; şi oicon. **Umezeni** (III, 555/16); **Urdăreanu**, în *domnul Urdăreanu* (II, 377/21) < *urdă*; **Urluianu** < *urloi* (vb. *a urlui* 'a măcina la rîşniţă') + *-ianu* (III, 555/21).
1.3.20. **V**. **Vaporian**, căpitan de marină < *vapor* + *-ian* (III, 556/5); **Versurian**, poet, din *vers* + *-urian* (III, 556/23); **Viezureanu** < *viezure* + *-eanu* (III, 555/4); **Voroveanu** (cf. oicon. *Voroveşti-Iaşi*) < *voroavă* 'vorbă' + *-eanu* (III, 555/40).
1.3.21. **Z**. **Zambileanu**, din *zambilă* (< tc. arab. *sünbül*, 'iacint') + *-eanu* (III, 556/36); **Zărzăreanu** < *zarzăr* 'pom originar din Turchestan, Mongolia' + *-eanu* (în III, 557/18); **Zăvoianu**, din *zăvoi* + *-ianu* (III, 557/5); **Zipceanu** cu radicalul *zip* + *-eanu* (III, 550/26); **Zmeureanu** < *zmeură* + *-eanu* (III, 556/22).
2.0.0. Derivatelor cu sufixele *-escu*, *-easca*, *-ache*, *-eanu*, *-ian*(*u*), prezentate în subcapitolele precedente, li se alătură un număr relativ mic de exemple de derivate cu ajutorul altor sufixe. Reamintim faptul că problematica numelor proprii l-a preocupat pe Caragiale în mod cu totul special. Numărul antroponimelor, masculine şi feminine, al poreclelor, apoi al creaţiilor ironice, al calamburilor etc. este enorm în scrierile lui Caragiale (vezi V. Arvinte, *Norm. Caragiale*, p. 164-188) (I, 100; I, 165/27; I, 182/19; I, 204/12).

*****

Studiul stratigrafic al lexicului

Elemente latineşti – vechi greceşti

2.1.1. A. Agamiţă Dandanache: primul element conţine numele propriu lat. *Agamus*, *-i* 'om neînsurat', 'holtei', 'becher' < vgr. αϛϙαμοϑ, -οϑ, -ον,

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

‘non marie’, ‘celibataire’< αϛ- priv. + γαμοϡ; cf. şi (οῳ) γαμοϡ, -ον ‘mariage’; al doilea element, **Dandanache** este tc. *tantana* ‘fast’, ‘fastuos’, ‘strălucit, -ă’; ‘tărăboi’, ‘tămbălău’, ‘afacere încurcată şi zgomotoasă’; contaminaţi cu fr. *gaga* ‘ramolit, -ă’, ‘imbecil, -ă’ a dus la varianta **Gagamiţă**; cf. expr. ‘*a da de belea*’, ‘a da peste o mare încurcătură’ (I, 196/12); **Andromedă**, în contextul *S-a aruncat ca o Andromedă dezlănţuită ... pe calea progresului*: ‘Andromède, fille de Cépée , roi d’Ethiopie et de Cassiopée , délivrée d’un monster par Persée , qu’elle epousa’; ‘Constelaţie’ (IV, 63/7-8); **Apelles**, în *Nota 1*: „*Drept răspuns la această întrebare a cizmarului lui Apelles*”: vestit pictor grec (sec. IV î.e.n.: „povestea cu cizmarul care-i competent să aprecieze numai încălţămintea dintr-o pictură”) (IV, 465/6); **Argus** în *O! Argus!* (II, 539/27): „Avea 100 de ochi, din care 50 rămîneau deschişi în somn”; **Ateneul Român**, în contextul *Marea frescă a Ateneului Român* (IV, 63/24) ‘templu consacrat zeiţei *Atena*’ < vgr. ϛΑθηϙαιον, lat. *Athenaeum*, fr. *athénée*; **Atlas** ‘munte faimos în nordul Africii’, ‘numele unui zeu care susţinea coloanele cerului’, ‘la origine numele unui munte din Arcadia’ (III, 466/1): *E primăvară… Sus pe Atlas, între pământ şi luna plină*; ***Aurora*** *cu degetele ei de rozã a deschis porţile orientului* (II, 248/7-8).

2.1.2. B. Bălţatu, **-ă** < lat. *balteatus* ‘încins’; ‘vărgat’; „vezi *bălţi* cu pete mari”, ‘alb’ < lat. *balteus, -eum* ‘cingătoare’ (III, 545/10).

2.1.3. C. Cerberul ‘cîinele cu trei capete care păzeşte intrarea în infern’ < lat. *Cerberus*, (*-os*), *i*, în contextul „*Pe memoria lui Plutone şi a fidelului său Cerber!*” (II, 222-28); *Pluto, -ōnis* ‘zeul infernului, frate al lui Iupiter şi al lui Neptun, soţ al Proserpinei’ (G. Guţu, *Dicţ. lat.-rom*, s.v.); **Catilina** L. Sergius ~ ‘conducătorul conjuraţiei din anul 63 î.e.n.’ (I, 463/6); **Caius** prenume roman; Caragiale, în *Repertoriu de nume proprii*, (III, 454-557 şi III, 831-836), înşiră, după numele *Caius*, denumirile *Brutus* şi *Burtea*, bagatelizînd, ironizînd şi amuzîndu-se prin apropieri neaşteptate, cu efecte hazlii-batjocoritoare, denumirile unor personaje celebre ale antichităţii greco-romane. În continuare urmează prezentarea unor asemenea perechi hazlii. **Catone** *Sfîrlea*; primul cuvînt, *Catone*, este cognomenul familiei cenzorului M. Porcius *Cato, -onis* (234-149); al doilea cuvînt se referă la denumirea Porcius; pentru că *sfîrlă* are şi sensul ‘botul, rîtul porcului’ (III, 831). Denumirea **Cicero**, **-ōnis** este pusă înaintea termenului românesc *Mazăre*, pentru că lat. *cicer, -eris* avea sensul ‘năut’, ‘bob de năut’, ‘un fel de mazăre’, iar *Cicero, -ōnis* este cognomenul familiei *Tullia*: *M. Tullius* **Cicero**, marele orator roman. La Caragiale, *Cicerone* este însoţit de rom. *Oancea*, *Culea*. **Coriolanus**, adj. ‘din oraşul *Corioli*’, supranumele lui C. Marcius, cuceritor al oraşului *Corioli*; corespondenţii româneşti ai lui *Coriolan* sînt *Oancea* şi *Drăgănescu* (III, 548; II, 103/2); Adj. **Cornelius** ‘al lui Cornelius’ este urmat de rom. *Boanglea* (III, 834).

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

2.1.4. E. Encelad ‘un gigant trăsnit de Iupiter şi vîrît sub muntele Etna’ (în mitologia greacă) (IV, 276/18) (G. Guţu, *Dicţ. lat.-rom*, s.v.). **Endimion** ‘personaj mitologic’ păstor grec de o rară frumuseţe, care a obţinut de la Zeus tinereţea veşnică; cufundat într-un somn veşnic; în contextul: *Şi numai tu gîndeşti aiurea, / Ca tînărul Endimion* (III, 62/15-16); **Ercule** ‘erou grec, fiul lui Iupiter şi al Alcmenei, vestit prin forţa sa’ (G. Guţu, *Dicţ. lat.-rom*, s.v.).

2.1.5. F. Q. Horatius Flaccus, vestitul poet liric şi satiric, este prezent în scrierile lui Caragiale cu forma *Horaţiu* şi cu determinantul *Fleaşcă* (III, 848). Acesta din urmă poate fi apropiat din punct de vedere semantic de lat. *flaccus, -a, -um* ‘bleg’ (despre urechi); vb. lat. *flacciscō, -ere, flaccui* ‘a se muia’, ‘a se veşteji’, ‘a se fleşcăi’, ‘a deveni *flasc*’; în alt loc, *Horaţiu* este urmat de cuvîntul *făcăleţ* ‘meleşteu’, ‘culeşer’, ‘băţ de mestecat mămăliga’ (III, 834; etimonul este magh. *fa-kalán*) > *a făcălui, făcălău*.

2.1.6. H. Harpocrates ‘zeul egiptean al tăcerii’, Horus, în contextul: „*Le face semnul clasic al lui Harpocrates*: degetul la gură” (III, 116/4-5).

2.1.7. L. Latona ‘zeiţa ~ (Noaptea), iubită de Jupiter (Cerul) şi mamă a lui Apollo (Soarele) şi a Dianei (Luna), născuţi de ea pe insula Delos; rivala Iunonei’; în contextul: „*Am învăţat pe de rost cursul francez de retorică; eu ştiu în cîte feluri poate să mi se arate fiul Latonei*” [=Apollo]; (IV, 46/13-14).

2.1.8. M. Mecenate < lat. *Maecenas, -atis* (*C. Cilnius Maecenas*) ‘cavaler roman, dintr-o familie de origine etruscă, prieten intim şi colaborator al lui Augustus, protector al poeţilor, mai ales al lui Vergilius şi Horatius’ (G. Guţu, *Dicţ. lat.-rom.*, s.v.); în contextul: „*Era nevoie de un bun Mecenate naiv, care să ajute fără mai multă socoteală întreţinerea inocentei distracţiuni boiereşti*” (IV, 485/13-14). **Melpomena** < lat. *Melpomene* ‘muza tragediei şi a poeziei lirice’, în contextul: „*Poţi face, după voinţă, mantale nouă pentru severa Melpomenă…?*” (III, 836). Verbul **a murseca** ‘a muşca de ici, de colo’< lat. *morsico, -āre* ‘a muşca de multe ori’, ‘a rupe în bucăţi’, ‘a sfîşia’, în context: n. propriu **Mursicatu** (III, 551/33). **Mucius**, **Mucea** *Baltag*, la voc. **Muceo**! după lat. **Mucius** numele unei familii romane, din care făcea parte şi *C. Mucius Scaevola* ‘care, nereuşind să ucidă pe regele etrusc Porsenna, îşi arse, ca pedeapsă, mîna dreaptă’ (G. Guţu, *Dicţ. lat.-rom*, s.v.); în următorul context, denumirea este luată în rîs, prin apropierea numelui propriu de rom. *muci* (la nas): *Ăsta-i Mucea, favoritul meu. Muceo! Dacă tu ajungi vreodată Scaevola, păzeşte-te să nu-ţi frigi mîinile* (I, 436/16-17).

2.1.9. N. Lat. **Neptunus** ‘zeul mării, fiul lui Saturn’ apare în contextul: „*Am omorît zeii! E mort Neptun!*” (IV 51/30). Lat. *Nero, -onis* este un supranume al familiei *Claudia*: *Ti Claudius Nero*, fiul Agripinei, adoptat de Claudius, şi împărat roman între 54-68 e.n. La Caragiale apar trei

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

personaje ridicule cu numele **Nerone**, **Nerone** *Popescu*, fost profesor de limba latină (II, 41/8-9); **Nerone** *Boaică* (III, 548) şi *Chicoşan* **Nerone** (III, 833). Personajul **Numa** *Pompilius* ‘al doilea rege al Romei’ cunoaşte o modificare fonetică a celui de al doilea termen; silabele *-ilius* sînt înlocuite cu finala *-ic*: **Numa** *Pompic* (III, 548).

2.1.10. O. Octavianus ‘supranume al unui membru din *gens Octavia*, trecut prin adopţiune în altă familie’, de ex.: ‘împăratul Octavianus Augustus, trecut din *gens Octavia* în *gens Iulia*‘; la Caragiale apare şi porecla *Ţapu* (III, 835). **Ovidius** ‘Ovidiu’ (nume gentilic, de ex. *P.* **Ovidio** *Naso*, vestitul poet din vremea lui August, născut la Sulmona în anul 43 î.e.n. şi mort la Tomis în anul 17 e.n.) este însoţit de trei determinante: **Ovidius** *a Tomiţii*, *~ Nodea* şi *~ Plodea*; *Nodea* este cuvîntul popular *noadă* < *nod* < lat. **nodus** ‘nodul (bumbul) şezutului’, ‘coccis’, iar *Plodea* este vsl., bg., rus. *plod*, pl. *-uri*, ironic ‘copii’, ‘creaţie’ (III, 548).

2.1.11. P. Parnassus ‘munte prăpăstios cu două piscuri în *Focida*, la poalele căruia era Delfi şi izvorul Castaliei, consacarte lui Apollo, lui Bacchus şi muzelor’, contextul: „*D-ta, care stai acolo sus, foarte sus, pe treptele Parnasului*” (IV, 407/27). **Pegaz** < **Pēgasus** ‘calul înaripat al muzelor, născut din sîngele Meduzei omorîte de Perseus…, inspirator al poeţilor’ (G. Guţu, *Dicţ. lat.-rom*, s.v.), în contextul: „*Acest popor s-a aruncat ca o Andromedă dezlănţuită, la coapsa fugosului Pegaz*” (IV, 63/7-8); *Phoebus*, în contextul: „În vasta tigaie a firmamentului încinsă de flacăra colosală a lui **Phoebus** (= Febus Apollon, zeul soarelui)” (II, 426/1-2); **Platone**, în: *Celebrul discipol al nemuritorului* **Platone**, *Aristotele*-genialul filozof, născut la Stagyra (II, 249/18); **Pluto** (n), *-onis* ‘Pluton, zeul infernului, frate al lui Jupiter şi al lui Neptun, soţ al Proserpinei’ (G. Guţu, *Dicţ. lat.-rom*, s.v.), în contextul: „Pe memoria lui **Plutone** şi a fidelului său Cerber! Zic eu în gînd” (II, 222/28).

2.1.12. R. Romulus ‘Fondatorul legendar al Romei, fratele geamăn al lui **Remus**, fiul lui *Marte* şi al *Iliei* sau **Rhea** *Silvia*, descendent prin *Ascanius* din Acneas; după moarte apoteozat sub numele de Quirinus’ (G. Guţu, *Dicţ. lat.-rom*, s.v.). În *Repertoriu*, Caragiale adaugă antroponimul românesc *Boghici*: *Romulus* ~ (< *bob* + suf. *–ici*, cu palatalizarea lui *-g* + *i* > *-ghi-*) .

2.1.13. **S. Scaevola**, vezi mai sus **1.9.0.**; **Scipion** în sintagma ~ *Baltag* (I, 462/21); **Scipion**, **-ōnis**. Cognomen al unei ramuri din *gens Cornelia*, din care: *P. Cornelius Scipio Africanus*, învingătorul cartaginezilor la Zama; *P. Cornelius Scipio Aemilianus Africanus minor*, învingătorul cartaginezilor la Numantia (I, 463/5). **Septimiu** Culea (Nojiţă), ultimul cuvînt înseamnă ‘cureluşă la opincă’ (< bg. srb. *nožica*) (III, 548); **Sesila** (= *Cecilia*) în sintagma: „A venit pentru d-şoara *Sesila*” (IV, 310/29).

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

2.1.14. T. **Thalia** 1. ‘muza comediei şi a poeziei în general’, 2. ‘una dintre Graţii’; ‘una dintre Nereide’, în contextul: „*Cel din Tirchileşti intra pentru întîia oară în templul Taliei române*” (III, 21/28). **Tarquinius** ‘numele a doi regi ai Romei: *Tarqunius Priscus* şi *Tarquinus Superbus*’. La Caragiale numele *Tarquinius* este însoţit de determinante de tipul *Tarquinus Fudulu*; *~ Frişcă*; *~ Gîrlea*; *~ Oprea Troacă* (III, 548); **Tartar** < lat. *Tartarus* ‘Infern’, ‘iad’ < vgr. ταρταροϑ; lat. *Tartarus*; vsl. *Tártaru*, în sintagma *Torturile Tartarului* (IV, 41/3); **Tertiulian** < lat. **Tertullianus** 1. ‘vestit jurisconsult’; 2. ‘apologet creştin’ (III, 836); **Thalasa** < θαλασσα, - ηϑ ‘mare’, ‘apa mării’, în contextul: „E **Thalasa**, e*febul de origin-anonimă* / E **Thalasa**, aedul, adolescent prepus” (III, 471/10-11; **efeb** < vgr. εφεβοϑ ‘adolescent’, ‘flăcău’; lat. *ephebus* ‘id.’; *aéd* < vgr. αοιδοϑ ‘poet’, ‘cîntăreţ’, la vechii greci). **Tiberiu** apare în sintagmele **Tiberiu Bumbeş**, *institutorul* (II, 488/18-19); **Tiberiu Moachea** (III, 834) < *moacă* < **mochiu* ‘prost’, ‘tont’, ‘imbecil’; *mocan* ‘ţopîrlan’, ‘nătîng’; cioban din Transilvania; ‘ardelean’; **Titus** *Livius Barbişonus* (= Titu Maiorescu; III, 487/27); **Thespis**, în *Notă*: (67-68/31-1): „Tu cel dintîi care, mînjit de drojdie, plimbă în oraşe (ale Greciei, bineînţeles) această antică nebunie”; **Traian** în sintagma *Ulpiu* **Traian** denumeşte o şcoală al cărei director este D. Mariu Chicoş Rostogan (II, 456/4). Numele împăratului mai apare în sintagme ca **Traian** *Boghea Oprea* (III, 548) şi **Traian** *Oprea* (III, 834). *Jupiter* **Tunătorul,** în „*Eu am un bărbat care e deputat, orator, ~ ~*” (< *Tonans, -ntis* „Detunătorul”) (II, 541/17).

2.1.15. V. *P.* **Vergilius** *Maro*, marele poet roman, contemporan cu Augustus, este prezent în sintagmele „*Virgiliu, Horaţiu şi Ovidiu Georgescu*”; „*Virgiliu este în anul al treilea la Facultatea de drept, Horaţiu în al doilea şi Ovidiu vrea să intre în anul întîi, la aceeaşi facultate*” (II, 497/4-6); **Vergiliu** *Bumbea* (III, 548). Lat. **Vespasianus**, împărat roman, de la 69-79 e.n., apare în sintagmele **Vespasian** *Piţulă* (III, 834) şi **Veşpazian** *Piţiclă* (III, 548); *piţulă* este magh. *picula* ‘monedă austro-ungară de 20 de fileri’; numele propriu *Vespasian* a devenit nume comun în legătură cu instituirea de către acest împărat a unor urinători publice, cu o mică taxă. Variantele cu grupul sonor *-şt-* şi cu *-z-*, în loc de *-s-*, sînt caracteristice pentru graiurile transilvănene; iar varianta cu *piţiclă* este tot o inovaţie ardelenească; (expr. *banul nu miroase* a apărut în legătură cu acest fapt din viaţa romană).

Elemente slave (*vsl., ucr., bg., srb., cr., polon., ceh.*)

2.2.1. A. **Agură** în sintagma *Sfînta* **Agora** ‘Sf. munte *Athos*’; vsl. *Sfeta* **Gora**, în contextul „*A călătorit mult pe la Sfînta Agora şi pe la Ierusalim*” (III, 360/4).

2.2.2. B. Bábiţă 1. Srb. ‘moaşă’, 2. rus., ucr., polon. ‘pelican’ (III, 546/15); **Barabanciu** ‘toboşar’ < *barabană* ‘tobă’ < rus. *barabánščik* ‘tarabangiu’,

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

ucr. polon. **taraban**, ‘toboşar’; numele propriu: *Tomiţa* **Barabanciu** „a fost *toboşar* municipal” (II, 176/11-12); (III, 546/36); **Başoldină**, cf. rus. *lošadi* ‘cal’, *lošadinyi* ‘de cal’; *başoaldă* ‘femeie grasă’; şi varianta *Başordin* (III, 545); **Blagoveştenie** < vsl. *blagovieštenii*; ‘*Sărbătoarea Bunei Vestiri*’ (III, 104/6-7); **bob** ‘grăunte’, ‘boabă’< vsl., bg., rus. *bobu* ‘bob’, magh. *bab*, în sintagma *Chicoşan-Bobu* (III, 833; III, 546/13/*Bobu*); **Bolboacă** ‘bulboană’< bg. *glybok* ‘*adînc, -ă*’, ‘loc adînc în rîu’; sînt multe alte variante expresive (III, 546/24); **Boştină** ‘rămăşiţă de ceară topită’ şi varianta *voştină*, *hoştină* ‘tescovină’ (< vsl., bg., srb. *vostina*; rus. *vosk* ‘ceară’, germ. *Wachs* ‘ceară’) (III, 545); **Brabete** ‘vrabie’, < vsl. *vrabij*, bg. *vrabči*, sloven. *vrabelj*, rus. *vorobei* şi variantele *brabete*, *brăbete*, *brăbeţ*, *hrăbeţ*, *hrabete* < bg. *vrabeţ*, srb. *vrabac* (III, 836); **Broboadă** ‘învălitoare mai groasă cu care femeile îşi acopere capul’, ‘bertă’ < bg. *podbraždam*, perf. *podbradja* ‘a-şi pune pe cap o basma care se înnoadă sub bărbie’; *podbradka* ‘basma’; derivatul *Probodeanu* (III, 836).

2.2.3. C. Calapăr ‘calonfir’, ‘plantă aromatic, cu flori galbene’< srb. *kalopar*, ucr. dial *kalypir*; ngr. καροφυλλι; tc. *Karamfir*; bg. *kalofer* (III, 546/30); **Caracudi** < bg. *karakuda* **1**. ‘peşte de baltă’, **2.** ‘om de rînd, fără însemnătate’, în contextul: „*D. Caracudi a plecat foarte hotărît*” (II, 73/11); ‘*cegă*’ (şi *cigă*) un peşte de vreo 60-70 de cm. < srb. *čiga, kečiga*, bg. *čiga*, ucr. *čečúha*; se adaugă şi numele propriu *Cegă* (III, 547). Numele proprii ale unor personaje de limbă bulgară se termină în silabele finale *-eff* sau *-off*: *Vladimir* **Kovaceff**; *D.* **Troleff**; *Boris* **Sarafoff**; *Al.* **Burlacoff**; *D.* **Iconocoff**; **Dimitroff**; **Davidoff**. Se adaugă aici şi num. propriu bulgăresc **Ciciu-Penciu** (II, 156/21-22); (III, 402/24); **Clăbuc** 1. ‘băşică’, ‘bulbuc’, 2. ‘spumă de săpun’, 3. ‘salivă’, 4. ‘pleavă’, 5. ‘o insectă’ < bg. *klabuk*, srb., cr. *klobuk*, vsl. *klobuko* (III, 546/18); (III, 834). num. pr. *Coclitu* < vsl. *kotulu* ‘lighean de aramă’, bg. *kotlevino* ‘cotleală’, ‘a prinde rugină verde, vorbind de aramă’ (III, 547); **Cobiliţă** ‘coromîslă’ < vsl. *kobylica* < *kobila* ‘iapa’, bg. *kobilica*; derivatul cu sufixul *-oiu*: **Cubiliţoiu** în propr. (III, 547/36). **Cocioabă** ‘casă mică’, dărăpănată; cf. srb. *kuča* (III, 546/26); **Colilie** ‘o plantă graminee care produce o tufă de spice foarte lungi cu peri moi şi albi’ < srb. *kovilje*, bg. *kovilo, kovileak* şi: *coliliu, -e*; *coliviu, -e* (III, 546/40); **Cotocea**, alături de **Cotoiu** şi *Coteni*; cf. *Cotoc* < bg. *kotak* ‘motan’, ‘pisoi’ < vsl. *kotuka* ‘pisică’ < *kotu* id. + suf. *-oc*; cf. şi **Cotea**, **Cotoceanu** (III, 834; III, 834); **Comarnic** ‘colibă la stînă’; ‘locul unde se ţine caşul la zvîntat’; ‘poliţă din nuiele pentru uscat caşul’ < bg. *komarnik* (II, 349/3; Cf. oiconimul **Comarnic**); **Cotîrleţ** < *cotîrlă + eţ* < *cot + -îrlă* ‘ogradă’ < bg. *kotar*, srb. *kótar* ‘staul’; derivate **cotarcă** ‘hambar’, ‘coş’ < srb. *kotarka* şi **cotîrlău**, **cotăriţă** (III, 533); **Crivina** în contextul *Despre* **Crivina** *către Periş* (II, 123/11); oiconim cu sensul ‘grind cu arbuşti sau

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

tufişuri la coturile rîului' < bg. *krivina* 'curbă' < vsl. *krivu* 'strîmb' (II, 222/9 în contextul: *Iată că trenul se opreşte în* **Crivina**).

2.2.4. D. **Duracu** < rus. *durák, -a* 'om prost', 'neghiob', 'nătîng'; şi *duracof* (III, 548/14).

2.2.5. G. Ghiodănac (şi **ghiodînac**, **godinac** 'de un an: purcel; băiat, fată de 10-15 ani') < bg. *godinak* 'de un an'< *dănac* 'viţel'; 'adolescent' < bg. *danak*; tc. *dana* 'viţel'; 'mînzat' (III, 549; III, 834); **Glîmboc** < vsl. *glo^{m}bu* 'adînc' (vale *adîncă*) (III, 550/4).

2.2.6. I. Ispisoacă 'act', 'document' < vsl. **is-pisuku* 'copie', 'act', *is-pisati* 'a scrie', 'a copia' (III, 550/30); rus. *spisoc* 'listă', 'registru', 'copie' (III, 554/11).

2.2.7. J. Jintiţă 'lichid alb, cam gros, care rămîne pe fundul căldării după ce s-a scos urda' < vsl. **že^{n}tica* < *že^{n}ti^{c}a* 'a presa', 'a stoarce'; diminutiv < *žima*, slovac *žentica*, polon. *zentyca*, ucr. *žentycea* (III, 836); *kubelik*, în *nota* 4: 'Mare violinist ceh' (III, 506/9).

2.2.8. Leanka 1. 'femeie îmbrăcată prost, neglijent', 2. 'cămaşă', 'bluză', 'halipă'; < ucr. *leanka* 'cămaşă de in' (III, 551/11).

2.2.9. Malacu 'viţel de bivol' < bg. *malak* <tc. *malak* 'id.' (III, 551/25); **Mazu** în sintagma *Didina* **Mazu**, personaj din piesa *D-ale Carnavalului* < rus. *maz* 'mizã la joc'; 'ce se pune peste mizã'; 'adaos' (I, 224).

2.2.10. N. Năpărstocu 'degetar'; 'om prea scund'< vsl. *naprustuku* 'de deget' < *pristu* 'deget' (III, 551/39); **Năpristanu** 'imediat', 'permanent', 'continu', în contextul „Să vinã ~ " < vsl. *Nepriestanino* 'id.' (III, 552/5).

2.2.11. O. Verbul **a ogoi** 'a îngriji cu mare dragoste'; *goi* 'pace', 'bucurie' < srb. *gojiti, ugojiti* 'a hrăni', 'a îngriji', şi **Ogoianu** s.m. *ogoiu* (III, 836).

2.2.12. P. Palavati (şi *Pălăvatec*) 'cam nebun', 'zălud', 'zănatic'; 'ticălos', 'mişel' < bg. *palav* 'nebunatic'; ngr. Παλαβοϱά 'nebun' (III, 552/21); **Papainog**, **-oage** 'picioroange', 'parii (furcile) bordeiului'; cf. *pintenog* < *nog* < vsl. *noga* 'picior'; **Patáca** 'piesă de 5 franci, de argint' < bg. *peták*, srb. *pétak* 'id.'; it. *patacca* 'leţcaie', sp. *pataca* (III, 552/18); **Pălici** < vb. a păli 'a arde'; 'a lovi' < vsl. *paliti* 'a arde' (III, 836); **Păstrugă** 'un soi de peşte'; cf. srb. *pastruga*; rus. *pestruha* 'id.' (III, 553); **Petcu**, în sintagma *Popa* **Petcu** < bg. *Petka* (II, 205/22); **Pîrciu 1**. *pîrci* 'persoană pipernicită', 'prichindel'; **2**. 'putoare de ţap toamna'; cf. vb. *a se pîrci* 'a se împreuna (despre capre şi ţapi)' < bg. *purč*, srb. *prč* 'ţap' (III, 553/17); **Plăşii**, în *Reşedinţa subprefecturii Plăşii de Mijloc* < vsl. *Plasa* 'regiune', 'zonă' (II, 79/16); **Potroc** 'măruntaie' < rus. *potroh*, polon. *potroch* (şi *Potroacă*) (III, 553/24); **Pompon** 'ciucure', 'canaf', 'singif'; 'ornament la chipiul ofiţeresc'; varianta cu *pa-*, **Pampon**, sub influenţă rusească (I, 264/26); **Precista**, în sintagma *Maica* **Precista** < vsl. *priečista* 'imaculată, foarte curată' în contextul Visul Maichii Precistii (II, 526/3); **Precupeţ** 'vînzător ambulant de verdeţuri şi produse de casă' < vsl. *prekupici* sau bg. *prekupec*

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

(II, 314/7); în sintagma Precupeţii Noi (cartier în Bucureşti) (II, 314/7); **Pripici** în sintagma *Popa* **Pripici**; sensul iniţial era ‘poliţă la sobă, la vatră, la fereastră’, < vsl. *pripeštič* ‘a arde’, ‘a pîrli’ < vsl. *pek*, bg. *pripek* ‘loc expus soarelui’; srb. *pripeka* ‘pîrlire’, rus. *pripëka*, mold. *prikici* ‘a (se) pripi’, ‘a se grăbi’, în contextul „*S-au bătut, l-au bătut pe popa Pripici*” (I, 205/22); **Prislea** (şi var. **Prîslea**) ‘cel mai mic fecior’, ‘mezin’, din rădăcina *nă-pîrst-oc* < vsl. *pristu* ‘deget’ (III, 76/4-5); **Pritocciu** ‘cel care pritoceşte (vinul, moarea)’ < vsl. **prie-točiti* ‘a pritoci’ < vb. *točiti* ‘a topi’,’a vărsa’, ‘a agita’ < bg. *pretoči*, slov. *pritočiti* ‘id.’; bg. *točam* (III, 833).

2.2.13. R. **Răzor** ‘brazdă’, ‘hat’, ‘strat de flori sau de legume’ < bg., srb. *razor* (III, 553/8); **Rogojină** ‘împletitură de rogoz, de papură’ < vsl., bg. *rogozina* ‘rogojină’, srb. *rogožina*, rus. *rogoža*, *rogozina* (III, 553/12).

2.2.14. S. **Scoruşă** ‘rodul scorușului’ < bg. *skoruša*, vsl., srb. *oskoruša*; ucr. *skoruš* (III, 557/10); *Sfetcu* < vsl. *sventu* ‘sfînt’, în contextul „*Jupîn Sfetcu Lumînărarul, cititorul bisericii*” (II, 266/17); **Sfredel** ‘burghiu de făcut găuri’ < bg. *svredel*, rus. *sverló*; vsl. *svridlu* (III, 554/25); **Siminoc** ‘buruiană din familia compuselor, cu flori mici, galbene; creşte pe dealuri nisipoase’ < bg., rus. *siemenik* ‘semincer’ (III, 55/39); **Sireapă** ‘aprig’, ‘impetuos’, ‘pur sînge’, ‘sălbatic’, ‘barbar’ < vsl. *svericpu* ‘id.’, în sintagma *Iordache Siripeanu* (I, 132/14); **Sivu** < adj. *siv*, *-ă* ‘cenuşiu’, ‘sein’< vsl., bg. *sivu* ‘cenuşiu’ (III, 554/17); **Sorcov** ‘ramură ornată de Anul Nou’< vb. *a sorcovi* ‘a umbla cu *sorcova*’, *sorcovăţ* ‘sfanţ’, ‘piesă de argint de 20 de creiţari’ < bg. *surovika* ‘Anul Nou’; *Sorcovete* (III, 554/30; III, 836); **Spanga** (*spangă*), *şpagă* ‘baionetă’; ‘mită’, ‘şperţ’ < rus. *špaga* (III, 554/8); **Stacan** ‘vas’, ‘pahar sau ceaşcă mare’ vsl. *stokanu*; cf. rus. (do) *stakanu*; **Stîlpnicul**, în sintagma „*Sfîntul Simion Stîlpnicul*” < vsl. *stulpiniku* (II, 571/36); **Suduc** ‘şalău’ (peşte) < rus. *sudak* ‘id.’ (III, 553).

2.2.15. Ş. Ştulete (*de porumb*) < slov. *štulec*; bg. *stulec* (III, 833); *Şugubeţ*, *Şugubeiu*, *Şugubău* < *şugubin* ‘poznă’, *deşugubină* < vsl. *duše - gubici* ‘pierzător de suflet’, ‘criminal’ > **deşugubăţ*, sub influenţa vb. *a şugui* ‘a glumi’ (III, 554/26); **Suhăleţ** < *suh* + *-ăleţ* ‘uscat, -a’ (vezi V. Arvinte, *Norm. Creangă*, p. 144-146; III, 834).

2.2.16. T. **Tîngu**, **-ă** ‘durere sufletească’, ‘regret’ < vsl. ne-*to*^{n}*gu*; cf. *nătîng* ‘stîngaci’, ‘nepriceput’, ‘bleg’ (III, 554/40); **Tîrsînă** ‘şnur de păr cu care se leagă opincile’ < vsl. *trustinina*, *trusina* < *trusti* ‘păr de animal’ (III, 555); **Troiţă**, în contextul *Mînăstirea Crinului, cu hramul Troiţei* (III, 581/3) < vsl. (rus.) *Troica*.

2.2.17. Ţ. **Ţidulă** < ucr. *Cedula* (III, 555/10).

2.2.18. V. **Văşcălie** < *veşcă* + suf. *-ălie*; variantă *văcălie* < *veacă* + *veşcă*; vsl. *vieko* (III, 555/10); **Vidrea** ‘un fel de jder (pe malul apei)’, ‘înotător perfect’ < vsl. *vydra* < ngr. υᾠαδρα; srb., bg., ucr., magh. *vidra* (III,

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

555/11); **Vraişte** ‘grămadă de lucruri aruncate claie peste grămadă’ < *vsl. *vrahište* < *vrahu* ‘vraf’ (III, 555/12).

2.2.19. Z. Zăbavă ‘întîrziere’, ‘încetineală’, ‘răgaz’, în contextul „*Întreabă şi pe popa Zăbavă de la Sfîntul Lefterie*” (I, 21/9); < vsl., bg. *zabava*; **Zăvoiu** ‘luncă’, ‘cohalmă’, ‘pădure de plopi, de sălcii’ < vsl., bg. *zavoi* ‘ocol’, ‘cotitură de rîu ori de drum’, cf. *crivină*. Radicalul este atestat în derivatul *Zăvoianu* (III, 557/5); **Zîmbatu**, în sintagma **Zamfira Zîmbatu** < *a zîmbá* a-şi arăta dinţii < vsl. *zo^{m}bu* ‘dinte’, cf. bg. *ozăbjam* (II, 524/8).

Elemente de origine turcească (orientală)

2.3.1. A. Abdul-Medgid, sultanul Turcilor (1823-1861), a domnit între 1839-1861; numele apare în: „*Portretul răposatului Abdul-Medgid*” (III, 10/10-11); **Agiei**, „în dosul Agiei”; în *Notă*: Prefectura de poliţie; < tc. *agea* + suf. *-ie* (I, 16/21); „*Ieşim în dosul Agiei, – coate-goale după noi*” (I, 16/21-22); **Algiu** n. propriu, în contextul: *Ea cu colonel Algiu, / Ursuzu şi belaliu / Nu i-aş mai vedea chipiu!* (III, 494/23-25). **Anadolu** < tc. *Anadol*; gr. ϛΑνατοϱλιοϡ < αϛνατοληϱ ‘răsărit’ (III, 834; DOR, 10); **Anasini** – *Zavrac* < tc. *anasini* ‘cu forţa’.

2.3.2. B. **Bacalbaşa** (*Tony* ~ ; < tc. *bakkal* ‘băcan’ + tc. *baş* ‘şef’, ‘conducător’, ‘cap’) (IV, 388/7-8); **Baiazid** (şi varianta *Baiazet*, în rimă cu *profet*); cf. *Ilderim*, în „*Baiazid*, zis *Fulgerul*” (III, 535/1, 14**); Baltag**, în contextul *Hatmanul Baltag* < tc. *baltak* ‘topor’ (I, 408); şi „*Trăiesc fără-ncetare / Baltagii şi Staconii în chef şi vînătoare*” (I, 412/2-3); **Basmangiu**, *-gea* < tc. *basma* ‘tipărire’, ‘pînză ornată cu culori tipărite’; bg., srb., ucr., rus. *basma*; *Basmangioglu*, *Basmangiopol* (III, 546/8); **Bektemis** ‘o marcă de ţigări de ~’ (numele unei localităţi) (III, 436/6); **belaliu**, *-e* ‘dificil’, ‘mofturos’, ‘capricios’ < tc. *belaly* ‘belea’, ‘nenorocire’ (III, 494/23); **Bizim** (şi *bizam*, *bizami*), ‘mamifer rozător a cărui blană castanie-roşcată este folosită în blănărie’ < germ. *Bisam*, lat. med. *bisamum* < vhebr. **bascham*, hebr. *besem*, syr. *besmō* ‘Wohlgeruch’; cf. *Balsam* (III, 833); **Biulbiul** nume de femeie; < tc. *bülbül* ‘privighetoare’ (III, 462/9); **Bîrdacu** ‘bardac’, ‘cană de lut sau de lemn’; ‘un fel de prune’ < tc. *bardak eriyi* ‘id.’; **Bocluk** ‘necaz’, ‘neplăcere’, ‘încurcătură’ < tc. *bokluk* ‘ceartă’, srb. *murdărie*, bg. *bokluk* ‘bălegar’; *Bocluk-agà* ‘Externe’; ‘ofiţer superior’, ‘nobil de rang secund’ (II, 318/3); **Bogaci** – *Sadea- efendi*, în: „*Grupul ~ ~ ~* din parlamentul de la Stambul” (III, 208/22); **Bogasierul** în: „*Ilie ~ de la Bărăţie*”; **Bogasier** ‘negustor de pînzeturi fine; articole de manufactură’; *Bogasiu* ‘stofă fină orientală’ < tc. *bogasi* (III, 168/4); **Bosnac** < tc. *bozmá* ‘stricare’, ‘ştergere’, ‘poznă’, ‘renghi’; şi *bosma* ‘id.’ (III 546/26); **Bostangiu** < tc. *bostanci* ‘soldat din garda seraiului’ (şi var. *Bostangea*) (III, 835); **Bostanu** ‘dovleac’ < tc. *bostan* ‘pepene verde’ (III, 547); **Bostandaki** ‘nume propriu’ < *Bostanu* (III, 547); **Budaliu** < tc. *budalá* ‘tîmp’, ‘dobitoc’ (III, 546/10); *Buicliu* ‘medic în Bucureşti’;< tc.

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

böiukli ‘mustăcios’; **Buiuc** < tc. *böiuk* ‘mare’ (II, 538/26); **Bulamacu** (cu var. *Bulumac*) ‘lemn nu prea gros’ < tc. *bulamak* ‘stîlp de lemn nu prea gros’, ‘grindină la casă’; **Bulgur** ‘crupe de făcut un fel de pilaf; din grîu, hrişcă’ < tc. *bulgur* ‘grîu pisat’ (III, 545/25); **Burghiu** ‘sfredel’ < tc. *burgii* ‘id.’ (546/29); *Bursuc,* n. propr. < tc. *borsuk,* bg., rus. *barsuk,* magh., polon., ucr. *borsuk*; în contextual „Pe maidanul lui **Bursuc**” (şi sensul ‘viezure’) (I, 62/13); **Buzdrogovici** < **Buzdrog* + *-ovici* < tc. *bozdogan* + *-drug* (III, 833).

2.3.3. C. **Calaican** (= *calacan* ‘un soi de peşte marin’ < tc. *kalkan* ‘id.’ (III, 546/15)); **Calpac** ‘căciulă de samur şi catifea verde pe care sultanul o dăruia hanului Crimeii şi domnilor şi boierilor români’; **Calpacciu** ‘făcător şi vînzător de *calpace*’ < tc. *kalpakčy* ‘id.’ (III, 547/2); **Calpuzan** ‘falsificator de bani’ < tc. *kalpazan*, ngr. καλαπουζαᾳνιᾳ, bg. *kalpuzan* (II, 309/24); **Calup**, în sintagma *Ghiţă Calup*; al doilea element, *calup,* are sensul ‘formă de tinichea’; *Ghiţă Calup = Jupîn Dumitrache*, în prima fază de redactare a piesei *O noapte furtunoasă*; < tc. *kalup, kalyp* < arab. *qalib* ‘formă’; ngr. καλουᾳπι, bg. *kalyp,* srb. *kalup*; în contextul: „*Cetăţeanul Ghiţă Calup, băcan în mahalaua… şi gardisit civic, este foarte gelos de cocoana dumisale*” (III, 223/2-3); **Candriu** ‘ameţit’, ‘cherchelit’, ‘cam beat’, ‘ţicnit’, ‘cam nebun’ < tc. *kand* ‘ureche’, ‘într-o ureche’ [?]; **Caragiale**, în **(Costache) Caragiale** < tc. *karaci* + *le* ‘calomniator’, ‘defăimător’; *Karacilik* ‘calomnie’; cf. *karacali* ‘mărăcine’ sau *karaca* [*c* = *ğ*] ‘negricios’< *kara* ‘negru’ + *li* (III, 15/7); *Caraulea* ‘patrulă’ < tc. *karaul* (şi srb., rus. *karaul*) (III, 547/29); **Ceacşir** ‘pantaloni turceşti largi’, în contextul *Dervişul* **Ceacşir** < tc. *derviş* ‘călugăr musulman’, ‘peregrin’; pers. *dervish* ‘cerşetor’, bg. *čakširi*, srb. *čakšire* (**III, 2.4.1/4**); **ciacîru** ‘cu un ochi de o culoare şi cu celălalt de alta’ < tc. *čakyr* (III, 546/33); **chiostec** ‘baston scurt’; ‘piedică la cai’< tc. *köstek* ‘id.’ (III, 54/26); **Ciapcîn** – **aga** 1. ‘preşedintele Corpurilor întrunite din Stambul ‘, 2. ‘cal care aleargă la curse’ < tc. (II, 318/11); **Cilibiu** ‘nobil’, ‘distins’, ‘elegant’, ‘civilizat’ < *čelebi* ‘domn’, ‘stăpîn’, ‘savant’ < tăt. ‘teolog’ (III, 546/35); **Cişmegiului**, în *Din dosul* ~ (I, 386/7); ‘grădină în Bucureşti’ < tc. *çeşme* ‘cişmea’; bg. *çešmea,* srb. *çesma,* ngr. τζεσμεᾳ, srb. *češma* (III, 337/7); **Ciuruclidi** < tc. *cüruk* ‘putred’, ‘brac’, ‘lucru prost’, ‘vechi’, ‘om sau animal fără valoare’ (III, 546/39); *Conabiu* ‘roş’, ‘vişiniu’, ‘de cînepă’, ‘roş vişineu sau ca sfecla’ < tc. *konabi, kunebi* (III, 547/21); **Cumbari**, *-u* ‘grenadă’ < tc.kumbara ‘obuz’, ‘proiectil (de tun)’; pers. *hum-paré* (III, 547/25).

2.3.4. D. **Darie,** în „*Trufaşul Darie al perşilor*” (IV, 70/30); şi variantele *Darius* sau *Dariavus* (IV, 65/18-19); **Dănacel** < dănac ‘tînăr’, ‘flăcău’; Danak ‘tăuraş’: < tc. *Dana* ‘id.’; **Deşliu** (var. *Ndeşli* < tc. ‘colţat’, ‘dinţea’) (III, 202/28); **Dimie** < tc. *dimi* ‘postav gros de lînă purtat de ţărani’ (III, 548/11); **Dulgheană** ‘prăvălie mică’ < tc. *dükhân* (III, 548/21); **Dulamă** 1.

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

‘veche haină purtată de boieri, apoi de burghezi’, ‘*haină* lungă de postav alb’ < tc. *dolamá*; cf. ngr. ντουλαμα~ᾶ, bg., srb. *doláma* (III, 548/16).

2.3.5. E. **Efendi** 1.’domn’, 2. ‘om cult’, ‘învăţat’, 3. ‘stăpîn’, 4. ‘soţ’, ‘bărbat’ (II, 309/24); **Emir** în sintagma *Emirul Ahmed* < tc. *émir* < arab. *amîr* ‘titlul urmaşilor lui Mahomet; titlul marilor ofiţeri, al guvernatorilor imperiului turcesc’ (III, 462/26).

2.3.6. F. **Farfuridi**, în sintagma *Tache Farfuridi* < tc. *Farfuri*, ngr. φαρφονρί, alb. *farfuri*; *În mahalaua* **Farfurigiilor** (III, 115/40); **Filigeanu** < tc. *filğan* (< pers.) ‘ceaşcă fără toartă, de băut cafea’ şi *Fidigean*, pers. *pinğani*, ngr. φιλδζαϱνι (III, 834); **Fistic** < tc., pers. *fîstîk*, vgr. πισταϱκε ngr. φιστιϱκι ‘copăcel originar din Persia cu fructe verzui oleaginoase, comestibile’ (III, 835); **Funduc**(**u**), **-ă** ‘o monedă turcească de aur, în Munt.’; tc. *fonduk, funduc* (= 22 lei) şi var. *fyndyk*; rus. *funt*, germ. *Pfund*; lat. *pondus*; magh. *font* (III, 549/31); **Furdá** (şi **Furdak** ‘resturi’, ‘rămăşiţe de la lucratul pieilor, lînii’) (III, 549/20); tc. *hurdá* ‘id.’.

2.3.7. G. Geanabet ‘tont’, ‘prost’, ‘netot’, în contextual *Deputatul Geanabet*: < tc. *cenabet*, alb, vsl. bg. *dzeanabet* ‘om necurat’, ‘om impur’, ‘ignorant’, ‘gogoman’, ngr. τζαναμεϱατη~ᾶ (III, 213/4-5; III, 318/25) şi var. **Gianabet**; la cocoana **Zanabet-Edin**; „ – *Mă*! *dzeanabet, ăla cu şampanica*! *ad-o limonadă*!” (II, 127/37); **Ghimiş** *Mangafa zaraful* (I, 431/12; *vezi mangafa*); **Ghiveci** (iron.) ‘strachină’, ‘oală de flori’ < tc. *güveč*; cf. ngr. γηιουβεϱατσι; bg. *geveč*, în contextul „*al faraonului* **Ghiveci** *din a CXXV-a dinastie eghipteană*” (III, 241/22); sintagma *Nae Girimea* (vechi ‘amendă’ < tc. *ğerimé* ‘frizer şi subchirurg’; în expr. lucru de *giurumea, -ele*; ‘lucru de *dîrvală*’; tc. *čürümé* ‘putregai’ < tc. *cürümek* ‘a putrezi’, ‘a lua la purtare în fiecare zi (o haină bună)’ (I, 242/7, 9; I, 224); **Ghiviziu**, *-ie* ‘roşu’ < tc. *güvezi* ‘roşu închis’ (III, 550/33); **Gugum**-*efendi* ‘titlu de politeţe’ (în Turcia), după un nume propriu, pentru învăţaţi, funcţionari (II, 311/10).

2.3.8. H. Hagi, în sintagma *Hagi Cănuţă* (III, 17231); în sintagma *Hagi Buke* (II, 318/6); *Hagi-Caimac* (III, 218/38) < tc. *kaymak* ‘spumă la cafeaua turcească’, cf. alb, bg. *kaimak*, srb. *kajmak* (III, 218/38); *Hagi* < *hagiu* ‘pelerin’ < tc. *haci*, ngr. χατζση~ᾶ, alb. *haği*, bg. *hadžiia*, srb. *haği*(*ia*) < mgr. αϕϱιο~ᾶ ‘sfînt’; **Hahaler-aga**, în contextul „*Invenţia colonelului Hahaler-aga*” se întîlneşte sensul ‘pramatie’, ‘persoană fără scrupule’; cf. gr. χαϱχο~ᾶ ‘prost’; mold. *hahău* ‘prost’, ‘tont’; ‘ciomag’; **Halima**(**uă**) ‘poveste miraculoasă orientală’; numele sultanei Şeherazadei, din arab. *halim* ‘blînd’, adică ‘cea blîndă’ (I, 280/22); (III, 296/37); **Hanu** *Roşu* < tc., pers. *han*; ngr. χαϱνι, alb., bg., srb., ucr. *Han* (III, 208/31); *Hanul lui Niculcea* (II, 349/13); **hatîr** ‘favoare’ < tc., arab. *hatır*; cf. ngr. κατιϱι, alb. *hatër*, bg. srb. *hater* (II, 318/4); **Histaspe**, în „*Darius… fiul lui Histaspe”*; **Hogea**-*Cauc* ‘deputat tc.’ < *cauc*; cf. *dălcăuc* (şi *dalcauc*)

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

‘bătăuş’, ‘scandalagiu’, ‘haima’ < tc. *dalkavuk*; hoge 1. ‘dascăl musulman’, 2. ‘imam’, ‘preot musulman’ < tc. *hoca*; cf. ngr. χοτζοϑ , bg. *hodža*, srb. *hoğa* (II, 309/13).

2.3.9. **I. Icuşaru** ‘*icuşar*’, ‘veche monedă turcească’, ‘irmilic’; ngr. εισκοσαρι ‘de douăzeci’ < *ikosi* ‘id.’ (III, 550/28; III, 835); **Ildehim**, „Notă: *Baiazid*, zis *Ilderim* [Fulgerul]” (III, 535/14). **Inacciu**, *-ie* ‘îndărătnic, -ă’; ‘încăpăţînat, -ă’, ‘stăruinţă’, ‘pizmă’, ‘ranchiună’ < tc. *inat*, arab. *inad*, ‘inimă rea’, ‘necaz’, ‘regret’; tc. *inadğy* ‘id.’ (III, 550/26; 835/835); **Ipingescu**, în sintagma *Nae* **Ipingescu** < *ipingea* ‘manta de ploaie, fără mîneci şi cu o pelerină scurtă, cum purtau surugii’; ‘cergă de cal sau de pus ca aşternut sub şa’ < tc. *ipynğa*, *-ğak* (şi *Ipingescu* ‘id.’); cf. ngr. γιαπουρανζεϑ, alb. *japandźe*, bg., srb. *Japunğe* (I, 13/18; III, 550/39; I, 12/4). **Iskiuzar –** *Mehmet* ‘parlamentar’, ‘raportor, în Camerele întrunite turceşti’ (iron.) *Iskiuzar*, adj. ‘viclean’, ‘şiret’, ‘şmecher’, ‘iscusit’, (om) ‘dibaci’ (iron.) (var. *işgüzar*) (II, 309/27; II, 318/21). **Isnafu**, tc., arab. *esnaf* ‘corporaţie’, ‘breaslă’, ‘*breslaş*’, ‘*meseriaş’* (III, 550/36); **Iusuf**, în ~, *un negustoraş* (III, 150/6).

2.3.10. **M**. **Maloteá** (var. *miloté*, *-ele)* ‘haină de lînă cu gulerul şi mînecile căptuşite cu blană’ < tc., arab. *malluta* < mgr. μηλωτηα; cf. srb. cr. *mavluta*, sp. *marlota*, ngr. μιλωατι ‘blană’, ‘şubă’; cu suf. *-eanu*: *Marloteanu* (III, 833); **Manafu** ‘cîrjaliu’ < *Manaf* (*Manah*) Ibrahim ‘un şef din ceata lui Pazvantoglu, care a prădat Oltenia’ < tc. *manav* ‘vînzător de poame’ (III, 551/30). **Mangafaua** (*mangafá*) ‘cap mare’, ‘prost’, ‘gogoman’, ‘prostănac’, ‘neghiob’ < tc. *mankafa* (I, 279/912; I, 231/28-29; I, 431/12-13). **Mangu**, nume tătărăsc: *-o*, *-ul*, *-ga*, *-goiu*, *-guţ*; *Mangaci* (III, 835). **Marda** ‘lucru prost’, ‘lepădătură’, ‘ceea ce se cere peste valoarea unui lucru’ (Scriban, Dicţ., s.v.); terminaţia în suf. *-achi* în *Mardachi*; silabele finale în *-opol*, în *Mangopol* (III, 835); **Matracucă** ‘femeie ridicolă’, ‘femeie şleampătă’, ‘femeie stricată’ < tc. *matrakuka* ‘penis’ < *matrak* ‘ciomag’; cf. ngr. μαντρακουκα ‘spirit rău’; ‘bîtă’ (III, 551/40; III, 833); **Marţapiu** ‘marţi’ < tc. *mars* ‘cîştig’, ‘dubla la jocul de table’ (III, 551/23); **Midat-***paşa* ‘mare vizir’, în cotextul: „La sfîrşitul anului 1876, cînd celebrul Midhat, în calitate de mare vizir, a proclamat o constituţie otomană” (var. *Mihdat-paşa*) (II, 309/12; II, 315/6); **Mindiru** ‘saltea de paie’ < tc. *minder*, ngr. μεντερι, bg. *minder*. **Mindirigiu** < tc. *mindercí* ‘care face saltele’; de origine turcească pare a fi **muhalibiu**, din expr. *a prinde mihalibiul coaje* ‘a-şi lua nasul la purtare’, sens prezent şi în expresia *prinsese mămăliga coajă* (II, 316/22; cuvîntul nu-i înregistrat în dicţionarele româneşti) (vezi V. Arvinte, *Norm. Caragiale*, p. 287); **Muscalagiul** în sintagma Mitache ~ ‘cîntăreţ de nai’, ‘naist’ < tc., arab. *miskalci*, influenţat în prima silabă de *muscal* (II, 175/25) şi *Ristache*

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

Muscalagiul (III, 168/25). Varianta feminină *Muscalagioaica* ‘naistă’ este atestată în *Coana Zamfira Muscalagioaica* (II, 175/10).

2.3.11. N. Naramză ‘portocală’, ngr. νεραντζι, *neránzi* < tc., pers., ind. *naranğ* (vezi Scrib. s. v. *naramz*); scr. *naranğa* (III, 552/10); **Năstrăpă** ‘potir’, ‘cană’ < tc. *maştrapá, mastrapá, maşrapá* < arab.’id.’; cu suf. *-eanu* apare derivatul *Năstrăpeanu* (III, 552/7); **Nirvana** ‘recompensa finală făgăduită de budism dreptcredincioşilor’; ‘o altă viaţă fericită’; „*Nirvana, ţinta supremă a lui Buda-Çakiamuni*” (IV, 12/20).

2.3.12. O. Odogaci ‘o plantă şi o substanţă’; ‘croton’, ‘ricin’; ‘un copăcel numit şi odogaci’ < tc. *öd-ághağy* < arab. *öd^{c}sabur* + tc. *aghğy* ‘copac’ (III, 552/35); **Ogurlui,** *Ugurlíu* ‘de piază-bună’, ‘de bun augur’ < tc. *oghurlü, ugurlu* ‘id.’; pentru expr. *piază bună* sau *piază rea*, vezi V. Arvinte, *Norm. Creangă*, p. 41-42).

2.3.13. P. Pafta, **-ale** ‘la cingătoare, piesă de metal, lată’ < tc., bg., srb. *pafta* < pers. *bafte* ‘ţesut’, ‘împletit’, ‘*cataramă’* (< 552/1; III/833); **Pambriu** ‘un fel de stofă de merinos’; ‘testemel’, ‘bariz subţire’ (III, 552); **Parmac** ‘gratie de lemn la gard’, ‘par’; ‘*grilaj*’, ‘balustradă’, ‘stîlp’ < tc. *parmak* ‘deget’ şi ‘bară de fier’, conf. ngr. παρμαᾰκι, alb., bg., srb. *parmac* (şi *parmac*); *parmalîc* < tc. *parmakluk* şi var. *parmaclidi, parmacolu* (III, 552/3; III, 835; III, 552); *Pazarghidea* ‘servitor pus să tîrguiască în locul stăpînului’ < tc. *pazaregiden* ‘care se duce în bazar’ (III, 552/36); **Pirpiriu**, *-ie*, în ‘perpelit’, ‘îmbrăcat cam subţire iarna’ < tc. *pirpiri* ‘muncitoresc’, ‘grosolan’ (III, 553/14); **Poturi** ‘un fel de şalvari strînşi pe pulpi’ < tc. *potur* (şi bg., srb. ~) (III, 553/31); cf. şi derivatul cu sufixul *-eanu, Pontureanu* (ibid.).

2.3.14. S. S**arma** < tc. *sarma* < *sarmák* ‘a învălătuci’; ngr. σαρμα~ᾰ, mgh. *szárma*, bg., srb. *sarma*, cu derivate ca *Sarmakov* (III, 833); *Sarmacolu* (III, 833); *Sarmacopol* (III, 553/25); *Sarmache* (III, 553/25); **Samurache** ‘nume de cîine’; cf. *samur* ‘zibelină’, ‘blană de zibelină’; ‘jder siberian’ < tc., pers. *samur*; bg., sl. *samur*, ngr. σαμουᾰρι, sp. *zamarra* (III, 10/25), în contextul: „*Samurache stetea sluj, cu o chivără de hîrtie în cap*” (III, 10/25-26); **Sălep** (şi var. *seleaf, sileap*) ‘cingătoare lată în care se purtau armele (pistoale, pumnale)’ < tc., arab. *sileah, sileaf* (III, 554/8), în sintagma *Selemet Mofluz* < *selamet* ‘faliment’, ‘ruină’ < tc., arab., *selamet* ‘sănătate’, cf. ngr. σελαμεᾰτι, srb., alb., sp. *zalema*; **mofluz** ‘falit’, ‘cu banii pierduţi’ < tc. *müflüz*; ngr. μουφλουζηᾰ, alb. *müflis* ‘sărac’, bg. *miufluz*, srb. *mufluz* (II, 318/7); **Serpengeá**, *-ele* ‘antrax, la om’, ‘bubă neagră’, ‘dalac’ < tc., pers. *şiri* ‘de leu’ + *pençe* ‘gheară’: *şiripençe* ‘gheară de leu’; **Simigiu** ‘persoană care face *simţi* ‘un fel de covrigi’ < tc., arab. *simit*; ngr. σιμιτζηᾰ, bg. *simidzija* (III, 833); **Sultan**, **-ă** ‘monarh musulman’ < tc. *sültan* < arab. *sultan* ‘putere’ cf. σουλταᾰνοᾰ, bg., rus.

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

sultan (III, 56/40); **surduc** ‘coastă rîpoasă şi pietroasă’ < tc. *surduk* ‘drum adîncat’; magh. *szurdok* ‘trecătoare de munte’ (III, 834).
2.3.15. Ş. Şaşiu ‘încrucişat, *-ă*’, ‘şpanchi’ < tc. *šaši* (III, 554/2); **Şiras** ‘localitate în Persia, renumită pentru trandafirii săi’, în contextul: Trandafirul de **Şiras** (IV, 54/4-5).
2.3.16. T. Tafturolu-tafturu < tc. *tafta* ‘un fel de stofă de mătase netedă şi lustruită’ < pers. *taftah*, rus. *taftá*, polon. táfta, ngr. ταφταᾰ (III, 554/16); **Tăgîrţă** ‘traistă’, ‘boccea’ < tc., bg. *tagarec* < *tagar* < tc. *taghar*, ngr. ταγαᾰρι ‘geantă de călătorie’; ngr. ταγαρτζιᾰνα (III, 835); **Tembel** *Efendi* < tc. (pers.) *tembel* ‘nepăsător’, ‘inert’, ‘apatic’, ‘indolent’, ngr. τεμπεᾰληᾰ, bg. srb. *dembel*; *efendi* ‘domn, demnitar’ < gr. αςᾰφεᾰντηᾰ < gr. αυςθεᾰντηᾰ ‘souverain’, ‘maître’, ‘dominateur’ (II, 318/8); **Tiftiric** (var. *teftic*) < tc. *tiftik* 1. ‘lînă fină de capră din Tibet’, 2. ‘seamă’, ngr. τερτιᾰκι (III 557/28); **Tivilichiu** ‘ilic de şamalagea, tivit pe margine cu catifea sau mătase’ < tc. *tevekkeli* ‘neprevăzător’, ‘naiv’, ‘sociabil’, ‘elegant’, ‘de lume’ (III, 833; metatează între prima şi a doua silabă); **Tinichea** în contextul: „*Magul Tinichea şi dervişul Ceacşir*” < tc. *teneke*; cf. ngr. τενεκεᾰᾰ, alb., bg. *tenekiia* (III, 241/4); **Tiriac** ‘medicament contra veninului şerpilor, preparat din opiu’ < tc. (pers.) *tiriak* < vgr. θεριακεᾰ (antídotos) (III, 554); **Topcìu** ‘tunar’, ‘artilerist’ (III, 833); **top** ‘tun’ în sintagma „**Topà** *Loază*, Războiˮ (*Loază* ‘o persoană foarte urîtă’, ‘monstru’, ‘pocitanie’; ultimul cuvînt, *Războiˮ*, este titlul Ministerului de război) (II, 318/5); **Tufecciu** ‘armurier’ < tc. *tüfenkçi* ‘id.’, ‘puşcaş’ < tc. *tüfenk*, popular *tüfenk* (III, 554/23). **Tulumbache** (şi **Tulumbechiu**) ‘furtun’, ‘pompă de incendiu’ < tc. *tulumba* < it. *Tromba*; *tumbeléchi, -elic* ‘tobă mică din aramă’ < tc. *tümbeleki, -ek* < pers. tc. *tumbac* (III, 554/9; III, 836); **Tumurluc** ‘butuc de prins picioarele deţinuţilor’ < tc. *Tumuruc* ‘buştean’, ‘butuc’; **Turlacu** ‘ameţit’, ‘mahmur’, ‘cam beat’ < *Turlač* ‘nume al găgăuţilor din sudul Basarabiei’; cf. tc. *torlak* ‘tînăr stricat sau prost’; ‘care nu vorbeşte curat nici sîrbeşte, nici bulgăreşte’, ‘fanfaron’, în contextual următor: „*Nici turc, nici turlac / Ia un fleac*” (III, 554/37).
2.3.17. U. Uluc ‘jgheab’< tc. oluk, *uluk* ‘*id.*’; ngr. αυςλαᾰκι ‘canal’ (III, 555); **Urdubiloaia**, cf. *urdubelea* < tc. *urdu* ‘tabără’ + *belea*, ‘belea care tăbărăşte din senin’, ‘pe neaşteptate’; ‘cu tărăboi’ cf. mold. *hurduz-burduz* ‘id.’.
2.3.18. Z. Zaimis < tc. *zaim* (< arab.) ‘Posesorul unei moşii militare cu venit de 2000 lei pe an’ (III, 556/34); **Zambil** < tc. (< arab) *sünbül* ‘iacint’ şi var. *Zambila*, cu suf. *-eanu*, *Zambileanu*; cu suf. *-oiu*, *Zambiloiu* (556/36); **Zavrac** la interne; **zaveră** ‘răscoala grecilor la 1821 contra turcilor’; *Zavergiu* < *Zavera* +suf. *-giu* > *Zavragiu* (II, 311/27); **Zavrac-***paşà* ‘deputat turc’ (II, 309/11); **Zăuc-***aga* (II, 319/1); **Zefliu**, *-ie* ‘*vesel, -ă*’, ‘*glumeţ, -eaţă’* < tc. *zevkli* (II, 556/30); **Zevzecia** ‘zevzec’, ‘nătărău’,

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

‘găgăuţă’, ‘neghiob’; ngr. ζευϱκι, alb *zefk*, bg. *zevzek* (III, 241/13); *Zurba* ‘răscoală’, ‘rebeliune’ < tc. *zorba* ‘rebel’ şi var.: *Zurbacu* (III, 556/31); *Zurbacolu* (III, 556/31).

Elemente de origine medio- şi neogreacă.

2.4.0. Numele proprii de origine grecească sînt destul de numeroase în scrierile lui I.L. Caragiale, reflectînd o stare lingvistică specifică operei scriitorului studiat, alături de mulţimea de ocurenţe de origine orientală (turcească sau arăbească), din capitolul precedent. Vom prezenta, în ordine alfabetică, un număr de exemple ale căror etimologii îndeplinesc condiţiile ştiinţifice cerute de cercetarea diacronică, istorică, a materialului selectat pentru discuţii. Unele repetiţii sînt inevitabile.

2.4.1. A. Acriviţa (antroponimic feminin) are ca etimon vgr. αϛκριβηϱ, -ηϱ, -εϱ ‘juste’, ‘précis’, ‘rigoureux’; ‘parfaits’, ‘diligent’, ‘soigneux’; ngr. αϛκριβαϱ ‘drag’; apare în contexte ca: **Acriviţo!** (voc.) (III, 160/29); **Acriviţa** (III, 159/39); *Acriviţa Ianuloaia* (III, 172/30-31); şi derivatul cu suf. *-escu*, *Acrivescu* (III, 833). **Aglae** ‘una din cele 3 graţii, alături de *Thalia* şi *Eufrosina*’ < gr. αγλαϱοϱ ‘strălucit’, în sintagme ca **Aglae** *Ghica*, secolul al XVIII-lea; *Aglae Poppesco* (II, 66/12); **Aguridă** > nume comun pentru ‘viţă de vie sălbatică’ < mgr. αϛγουριϱδα < αϛϱγωροϱ ‘verde’; alb., bg. *agur* ‘id.’: şi derivatul *Agurizoaia* (III, 545/5; III, 834). „*Avestiţa aripa Satanii*” (III, 296/37). **Areti**, în sintagma *Areti Ionescu*, profesoară (var. Areta) < ngr. ϛΑρετηϱ ‘virtute’; **Arghir** în contextul „*-Cocoane Arghir, cocoane,* ~” < gr. ϛΑργυροϱ (II, 395/23); **Arghiriţă** < *arghir* ‘argint’ + suf. *-iţă* (I, 408); *Aristi*, în sintagma *Aristi Poppesco* < gr. ϛΑριστιϱων < αϛϱαρισροϱ ‘cel mai bun’; cf. şi gr. modernă ϛΑριστεϱα ‘id.’ (II, 67/18); **Artorosidi** conţine radicalul grecesc αϛϱρτοϱ ‘pîine’; vb. αϛρτοσιτεϱω, ω~, viit. -ηϱσω ‘se nourrir de pain’; ηῳ αϛρτοσιτιϱα ‘action de se nourrir de pain’ (III, 833); **Atropos** ‘numele unei parce; graţie macabră’, < gr. οῳ ✓Ατροποϱ ‘una din cele trei parce’ (IV, 67/3).

2.4.2. B. Babacu ‘tată’ (var. *Babaică* ‘id.’) < ngr. μπαμπαϱκαϱ (III, 835).

2.4.3. C. Calaican (var. *calacan*) ‘sulfat de fier, verzui la culoare’ < mgr. καλαχαϱνι; cf. srb. *kalakan* (III, 557/19; III, 834); **Calamari** 1. ‘gen de cefalopode comestibile’ < ngr. καλαμαϱριϱ, cf. it. calamaio, sp. *calamar*; vsl. *kalamari* (III, 835); 2. ‘călimară’ < ngr. καλαμαϱρι ‘cutiuţă cu condeie, peniţe; călimară de cerneală’ (vgr. ‘trestie’); **Calapăr** (= *calonfir* ‘plantă aromatică cu flori galbene’) < vgr. καλουφυϱλλι, καλοϱφυλλον, cf. tc., alb *karanfil*, bg. *kalofer*, srb. *kaloper*, ‘rus. *kalufer*’ (III, 837); **Calapod** ‘picior de lemn, la cizmărie’ < ngr. καλαποβδι; vgr. καλαπου~ϱ, alb. *kalimpodhjë* (III, 837); **Calévra** ‘pantofi ţărăneşti’ < ngr. καλεϱβρα (III, 835; III, 546/20; καλεϱβρι, 835); **Califurnache** < ngr. καλοϱϱ ‘frumos’; +suf. *-ache*; **Calihronidi** – **Colihroni** < ngr.

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

καλλιχροοϑ ‘d’une belle couleur’; (ηῳ χροϙα, -αϑ)’couleur’ (III, 547/23); **Caliopa** ‘Femeia **Caliopa**, republicană română’ < gr. ηῳ καλλιοϙτη, ηϑ ‘cu ochi frumoşi’; *Caliope* ‘une des neuf Muses’ < adj. καλοϙϑ + οϛϙψ ‘ochi’ (II, 380/5); ‘muza poeziei epice şi a elocuenţei’ (IV, 25 7-8); **Calipige** „*Notă*: Venera vulgară” (III, 483/10); **Caliroe** ‘nas frumos’, ‘persoană de basm cu nas frumos, mic şi cîrn, fată de împărat’, în context: „*Bătrîna care ţinea pe Caliroe de mînă, zise tînărului*” (III, 346/27; III, 349/1-2, 11); **Călţun** ‘ciorap’ < ngr. καλτσουϙνι < it. *calzoni* şi var. *călţunel*, **călţunaş** (III, 546/36; III, 546/30); **Carachefal** < καρα + κεϙφαλοϑ ‘un peşte mic, marin’ (III, 547/11). **Caţavencu**, în sintagma *Nae Caţavencu*; cf. **caţaón**, *-oancă* (ironic) < gr. κατσι ‘şezi’ sau κατσι καλαϙ ‘şezi bine’, ‘astîmpără-te’ (auzit de români adesea în vorbirea grecilor); vezi şi DELR, s.v. *caţa*, interj. (la Bogrea, din καϙτσα ‘capră’); vb. *a căţăoní* ‘a greciza’ (I, 100) + terminaţia *-eică* din *scurteică*; *caţaveică* ‘haină femeiască blănită purtată de ţărănci’ < ucr. *kacavéika*, rus. *kacevéika* (I, 100); **Chirchidopol** < *chir-* ‘domn’ < ngr. κυϙρ(ιοϑ); cf. vsl. *kyru* < gr. κυϙριοϑ + *idopolu* (III, 833; III, 546/4); var. **Chirchirizopol** (III, 546/6), var. **Chirchiroiu** (III, 833); **Clepsidi** (= clepsidră) ‘ceasornic de apă’ < vgr. κλεψυϙδρα ; (III, 30); **Clios** ‘muza istoriei’ (IV, 25/5); **Clotho** ‘una dintre *parce*’ (κλωϙθω); **Cocioabă** (şi cu metateză *cobace*) ‘cotineaţă’; probabil ngr. γκουτσουϙπα; srb. *kúča* ‘casă’ (III, 836); **Coconari** ‘arbore conifer, ornamental, cu seminţele comestibile, cu gust de alone’ (Vezi V. Arvinte, *Caragiale, Norm.*, p. 304) < ngr. κουκουναϙρι (III, 517/8); var. cu metateză: *Cocoranu* (III, 547/8); **Comisul**, în sintagma *Comisul Stacan* < mgr. κοϙμιϑ ‘*comes*’, lat. *comes* ‘conte’.

2.4.4. D. Damocles, în contextul „*Să iau o halbă drept sabia lui Damocles*”; personajul este confident al tiranului Siracuzei, Dionisie cel Bătrîn (sec. al IV-lea î.d. Hr.); la un ospăţ, a atîrnat deaspura capului lui Damocle o sabie mare, care simboliza pericolele permanente care ameninţă o prosperitate aparentă; fericirea tiranilor este fragilă (IV, 52/36); **Danaos**, în contextul: „*Un supliciu analog cu al fetelor lui Danaos*”; „Personage mythologique, roi d’Egypte, puis d’Argos, père des **Danaïdes**”; *Danaides*; „*Danaide*, nom de 50 filles de *Danaos*, qui la nuit de leurs noces, tuèrent toutes leur époux , à l’exception d’entre elles, Hypermnestre. Elles furent condamnées, dans le Tartare, à remplir d’eau un tonneau sans fond”; adj. *Danaos, -a, -on* are sensul ‘grecesc’ (II, 293/6-7); **Dîrmon** ‘sită cu găuri mari pentru cernut seminţe’, ‘ciur’ < ngr. δερμοϙνι ‘sită’, ‘ciur’; bg. *durmon* (III, 548/22).

2.4.5. E. **Elefteria**, în sintagma *Maica Elefteria* < gr. εϛλευθεριοϑ ‘liberal’, ‘generos’ (III, 121/7); *Sfîntul Elefterie* (II, 314/6); *Elefteriu Poppescu* (III, 122/26); **Eufimia** în sintagma *Coana Efimiţa* < gr. ευϙφεμια ‘vorba bună’, ‘laudă’ (I, p.80); **Eliade** < gr. *Elie*, influenţat de

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

gr.-lat. *Hellias* + suf. gr. *-ade* (DOR, p. 79) (IV, 103/5); **Erato** ‘una din cele nouă Muze, aceea a poeziei lirice şi mai ales erotice’ < gr. ηῳ εϛρατοᾳ şi εϛαρωϖ ‘amour’; ‘désir’, ‘envie’; vb. εϛραᾳω ‘aimer d’amour’, ‘être amoureux de’; ‘aimer tendrement’; în contextul: *Vino, adorato, / Fericirea arat-o… Scapă-mă, Erato!* (III, 452/17-19); **Eufrosina** ‘una din cele trei graţii’ (IV, 66/34); **Eutrepe** ‘desfătătoarea’, ‘muza muzicii’ (IV, 25/6; IV, 67/27); Hesiod ‘poet grec’ (a trăit în secolul al VIII-lea î.d.Hr.) (IV, 24/16); **Eurydice** ‘soţia lui Orfeu; nume de femeie’; „blonda lui Euridice” (IV, 67/31).

2.4.6. F. Fantasoglu, cf. ngr. φαᾳντασμα > *fantasmă* + suf. *oğlu* ‘fiu’, ‘fecior’; cf. şi φαντασιᾳα fr. *fantaisie*; **Faunul** ‘un rege străvechi în Laţiu, care i-a învăţat pe romani agricultura’; *Faunii* erau nişte zei cîmpeneşti păroşi şi cu picioare de ţap; în contextul „*Vai! Faunul, răpus de Eros, a murit*!” (III, 483/16); Terminaţia gr. -(*r*)*opol*(*u*) se întîlneşte în determinate ca **Firfiropol** (III, 599/22); **Fonfopolu** < *fonf* ‘care nu poate vorbi’; ‘prost’, ‘idiot’ (III, 549/22).

2.4.7. G. Gaftea în *Ion Gaftea* < gr. ϛΑγαᾳθη < ‘bun, -ă’ şi var. *Gaftea* (III, 834); **Genadie**, în contextul „*Pus aici să supravegheze mişcările mitropolitului Ghenadie*”; < gr. γεββαᾳδιοϖ ‘nobil’ (III, 355/36); **Guvidi** ‘nume de peşte’ < ngr. γουβιᾳδι (III, 833).

2.4.8. H. Haralambie, în contextul: „*Dascălul Haralambie i-a tras băieţelului o feştilă şi două palme*” < ngr. χαραλαᾳμπηϖ (II, 266/18).

2.4.9. K. Kir *Ianulea* < ngr. κυᾳρ, κυᾳριοϖ ‘titlu dat altădată boierilor şi mitropoliţilor’ (III, **Sf. Karkaleki**, patronul *gazetarilor români* (II, 545/5).

2.4.10. L. Lachesis ‘una din Parce’ < ngr. ηῳ Λαᾳχεσιϖ, -εωϖ ‘graţie macabră’ (IV,67/3); **Laocoon** ‘preot al lui Neptun la Troia’ (IV, 104/19); **Lefter**, nume ironic, cu sensul ‘fără bani’, în contextul „*Leftere… nu ştii nimica*!” < ngr. εϛλευθεᾳροϖ ‘liber’; cf. alb. *ljeftër* id., bg. *levter* ‘celibatar’ (III, 114/12); „*Madam Lefter Popescu*” (III, 117/20); *Sf.* **Elefterie,** în contextul „*Tache pantofarul de la Sf. Lefterie*” (I, 20/23-24); **D. Al. Lingopolu**, deputat; prima silabă este în legătură cu vb. *a linge* şi cu subst. **lingău**, iar *-opolu* este terminaţia unor subst. cu sensul ‘fiu’; cf. **Firfiropol**, *Fonfopolu*.

2.4.11. M. Manga ‘copil uliţarnic’ < ngr. μαᾳνγα; vb. μανγεᾳσαι ‘a umbla haimana’; μανγοσιᾳδι = *mangosit*, -ă, ‘păcătos’, ‘ticălos’ (III, 551/13); **Marghiol** ‘şiret’, ‘ştrengar’; **Marghioala**; **Marghiloman** < ngr. μαργιοᾳλοϖ; it. *mariolo*; tc. *mariol*; **Melpomena,** în contextul „*Un templu al Melpomenei*” ‘muza tragediei şi a poeziei lirice’ (I, 396/18); **Melete** ‘*una dintre muze* (gîndirea)’ (IV, 24/3); **Menelaos** ‘rege la Sparta, fiul lui Atreu, fratele lui Agamemnon, soţul Elenei, răpită apoi de Paris’ (III, 486/14); **Messalina** ‘soţie a împăratului Claudius, vestită prin desfrîul ei, pe care soţul o condamnă la moarte’ (III, 453/14); **Minotaurus**, ‘fiul

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

Pasifaei cu un taur, monstru pe jumătate om, pe jumătate taur' (vezi G. Guţu, *Dicţ. lat.-rom*. s.v.); **Mistopólos** < gr. μζστοποᷭλοᾳ, μυστιποᷭλοᾳ, -ον 'qui cél èlbre des mystères' 'ou une fête; célèbre par des fêtes, religieux, solennel'; μιστιποᷭλοᾳ ηῳμεᷭρα 'jour de fête' (III, 835); **Mithridates** 'nume de regi ai Pontului; cel mai important: **Mithridates** *Eupator* (121-61 î.e.n.)' (III, 83/15); **Mistopolu** < gr. μυστοποᷭλοᾳ; μυστιποᷭλοᾳ 'qui cél èbre des mystères', 'religieux'; οῳ μυᷭστηᾳ 'initié', 'celui qui initie aux mysteres + πολεᷭω, 'tourner', 'faire tourner' (III, 833); *Panait* **Mistopolu**, *comersant, Tîrgul Y…*; **Mneme** (Memorie) 'muză, una din cele trei muze'; **Mnemosinei**, în contextul: „*Ele erau fiicele lui Zeus şi ale Mnemosinei, zeiţa Memoriei*" (IV, 24/18); **Morfeu** 'zeul somnului la greci: Μορφευῃᾳ: **Morphée**, dieu des songes' (II, 149/12).

2.4.12. N. Nemrod, în „Un mare vînător, un Nemrod"; „*Notă*: rege legendar al Chaldeei, vestit vînător fără pereche" (I, 418/17).

2.4.13. O. Orest, în contextul „*Inseparabilii Orest şi Pilad"* (II, 326/3). „**Orpheus**, fiul muzei Caliope cu Apollo sau Oeagrus, vestit cîntăreţ mitic din liră, soţ al Euridicei" (IV, 67/29).

2.4.14. P. **Sf. Pafnutie**, în „*Mănăstirea Sf. Pafnutie*" episcop al Tebaidei, prăznuit la 25 sept., a luptat contra arianismului la Sinodul de la Nicea (325) şi la cel de la Tir (335); ***Panait** Mistopolu*; cf. gr. παᷭαγιωᷭτηᾳ < παναᷭγια 'preasfînt'; **Pandoliu** < *pandolii*, *pandalii* 'criză nervoasă', 'năbădăi', 'hachiţe', 'toane', 'capricii'; cf. ngr. παᷭντ ς οῳλα 'îl apucă toate alea', 'il est dans tous ses états' (III, 833); **Pandopulos** (III, 553/4); **Pantazi** < gr. πανταζη~ᾳ 'nume cu sens echivalent cu vsl. *dabiživ*', 'să trăiască', echivalent cu rom. *Trăilă* şi cu gr. ναᷭ ξηᷭσηᾳ 'să trăieşti' (DOR, 342; 429); (III, 834); ***Pantelie** Bîrzescu*, în contextul: *Fiica sf.-sale părintele lui stavroforul ~ ~* (II, 238/21); **Papacostea** < gr. οῳ παᷭπα 'tată' (III, 834); **Papadinopolu** < gr. οῳ παᷭπα + ~ *dinopolu* (III, 557/24); **Papadinó** (III, 557/23); **Păpădie** 'plantă cu frunzele amărui, care se mănîncă uneori ca salată' < vrom. *papádie* < gr. οῳ παᷭππωδηᾳ 'pufos' < gr. οῳ παᷭπποᾳ 'puf la seminţe' (III, 836) (etim. propusă de V. Arvinte, S.T.L. Ex., p.37); **Papadopolina**, *-nei*; *Bismarck* 'cîine (mare)', 'dulău', în contextul *Bismarck al ofiţerului Papadopolinei* (II, 220/2; II, 220/32-33); **Papaiani** „*arnăut domnesc la pensie*" (II, 266/14-15). **Papasoglu** „*Notă*: *Dimitrie Papasoglu (1811-1893), istoric al Bucureştilor*" (III, 113/39); **Parigoriu**, **-orie**, în *Doamna Parigoriu*; *Madam Parigoridi*; *Costică Parigoridi* < gr. παρηγοριᷭα 'alinare', 'consolare'; alb. *parigori* 'id.'; **Pavugadi** 'notele muzicii psaltice, ortodoxe'; 'gama bisericească ortodoxă': [*Pa, vu, ga,di, che, zo, ni, pa*]; şi fragmente din această *gamă*: *Cavugadi*; *Cecilia* **Pavugadi**, *pianista* (III, 549/5); *Merge... la d. Pavugadi* (IV; 478/2); **Peruzeanu**, *Alexandru* < ngr. περουζεᷭᾳ; tc. *piruze* (I, 495/13); **Phoebos Apollon**, 'zeul soarelui', 'Soarele': *Un templu al lui*

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

Phoibos (IV, 24/6); **Polimnia**, în contextul: [Muza] a noua, *Polimnia a Poeziei lirice şi a Mimicei* (IV, 25/9); **Pospai** 1. praf de făină, 2. ‘aparenţă’, ‘lustru’ < vgr. şi ngr. πασπαϱλι; cf. srb., cr. *paspalj*, *-a* < srb. *Posypati*; **Pristanda**, în sintagma *Ghiţă Pristandá***,** în mold. ‘un fel de horă’; *cîntece de pristanda*, cîntece libertine; cf. ngr. περιτρανταϱζω; un dans ţărănesc care seamănă cu „brîul” (I, 100); **Psaridi**, mare proprietar (II, 421/5); *Madam Psaridi* (II, 421/19), cf. gr., adj. ψαροϱ, -αϱ, -ον; subst. οῳ ψαϱ, gen. ψαροϱ ‘sturz’, ‘tînăr zăpăcit’ (III, 553/28); **Pytagora**, în contextul: *Dacă Pytagora merită crezământ* (IV, 123/32).

2.4.15. S. Safta < *Elisafta* (prin aferează) este prezentă în sintagma *Leliţa Safta* (I, 49/11); De la *sarma* + terminaţia gr. *-colu* sau *-copolu* au apărut variantele lexicale **Sarmacolu** (II, 833), **Sarmacopol(u)** (III, 553/25); **Sărindar** 1. biserică în Bucureşti, în contextul*: Ieşeam prin curtea Sărindarului*, 2**.** Slujba morţilor la 40 de zile de la deces < mgr. σαρανδαϱι < ngr. σαρανταϱι ‘patruzeci’, vgr. τεσσαραϱοντα ‘id.’; vsl.*sarandaru*, bg. *sarandari* (II, 324/14); **Scrumbie**, cu var. *Scrumbridi*, *Scrumbridi*, *Scrumvridi* (III, 553); ngr. σκυμβρι, vgr. σκοϱμβροϛ (III, 553); *Sevasti Ionesco* < vgr. σευαστοϱϛ ‘venerat’; Σεβασι ‘Augusta’, în contextul „*Moaşa Sevastiţa Hurdubiloaia din Popa Nan*” (III, 200/6). **Spanac** < ngr. σπαναϱκι < pers. *aspanakh*; alb., bg., *spanak*; şi **Spanachidi**, *Spanacof* (II, 393; III, 303/3,5,11); **Spiru**, în *Dealul **Spirii*** < ‘cartier în Bucureşti’ < ngr. σπυϱοϛ, -ιϱδοϛ ‘paneraş de pîine’; *Spiridon* < gr. Επζριϱδων (III, 314/6; III, 532/33); **Spiţer**, în *medic* ~ < ngr. σπετζιαϱρηϛ ‘Apotheker’, ‘farmacist’ (vezi V. Arvinte, *Dt. Entlehn.* p. 124); **Stacojiu**, adj., în sintagma ~ *voievod* < ngr. στακοϱϛ, vgr. αϛστακοϱϛ; lat. *ástakus* ‘rac mare’; tc. *istakos* + suf. *-iu* ‘roş aprins’; **Stambul** ‘Istambul’ < mgr. ειϛ τη~ν ποϱλιν ‘în oraş’ (II, 317/11); **Stavropoleos**, în sintagma „*Bisericuţa* ~,… acea perlă fină de artă bizantină, acel exemplar de o puritate de stil impecabilă” < mgr. σταυ~ροϛ ‘cruce’; „**Stridiile** ~ de *Ostenda*” < ngr. στριϱδι (II, 349/4) ‘un fel de scoică comestibilă; vgr. οϱστρεον; lat. *óstea*’.

2.4.16. T. Talia ‘una din cele trei graţii’, ‘muza comediei’; *Un templu… al Taliei române* (I, 396/18; IV, 25/6; IV, 66/34; IV, 66/34); **Tanacopol**, cf. **tanac** ‘prost’ (III, 555/13); **Tanase Cîrnul**, în „Moara lui moş **Tanase Cîrnul**” (III, 288/4-5); *Tarsiţa*, în sintagma **Cocoana Tarsiţa** < gr. ταραϱσιοϛ < ταϱαϱοϛ + suf. *–iţa* (III, 168; 202/31); **Tănase** < *Atănasie* < gr. ϛΑθαϱαϱσιοϛ < *moş Tănase*; *Tănase Teleleu Atanasiu* (III, 548); **Themis** < gr. θεϱμιϛ, -ιϱτοϛ ‘Themis, fille d’Uranus et de la Terre , déesse de l’ordre, et, plus tard, de la justice’, în contextul „Cu preoţii **Themidei** legate la ochi” (IV, 63/20-21); **Theogonia**, în „Bătrînul autor al ~” (IV, 24/19); **Terpsichore** ‘muza dansului’ (IV, 25/6-7); **Teseu** răpunînd pe Minotaur (IV, 52/18); **Thalia** ‘muza comediei’; ‘una dintre Graţii’; ‘una

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)

dintre Nereide' (II, 299/3); **Tîmpitopol(e)** 'O sucursală a Pechingului' (II, 291/7); **Toroipan** 'ciomag', 'măciucă','bîtă' şi var. **toropală** < ngr. τοῦ ροὰπαλον, cu aglutinarea articolului τοῦ, cu suf. *-an* > *toroipan* 'cu ghiotura', 'cu grămada', după gr. μεὰ τοῦ παραὰπανω 'cu ghiotura'; *Urania* 'muza astronomiei' (IV, 25/8).

2.4.17. V. Verigopolu < *verigă* (?) + *-opolu* (III, 555/35); **Vlangopolu** (III, 833; III, 555/31); **Vlasidi** < *vlase* + gr. *–idi* (III, 833) .

2.4.18. Z. Zaharidi, în „*Madam* ~ " (II, 202/17); **Zaharidina** (II, 202/17); **Zefir** 'boare', 'briză' < ngr. ζεὰφυρος, fr. *Zéphyre*, în **Zefir Piscopesco** (III, 550/22); **Zoe Trahanache** (I, 100).

Bibliografie selectivă:

CARAGIALE, I.L., *Opere*. Ediţie critică de Al. Rosetti, Şerban Cioculescu, Liviu Călin, I. *Teatru*, Bucureşti, ESPLA, 1959; II. *Momente, schiţe, notiţe critice*, 1960; III. *Nuvele, povestiri, amintiri, versuri, parodii, varia*, 1962; IV. *Publicistică*, EPL, 1965.

ARVINTE, V., *Die Deutschen Entlehnungen in den rumänischen Mundarten*, Akademie Verlag, Berlin, 1971.

ARVINTE, V. *Normele limbii literare în opera lui I. Creangă*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2002

ARVINTE, V., *Normele limbii literare în opera lui I.L. Caragiale*, Iaşi, Editura Demiurg, 2007.

ARVINTE, V., *Studiu lingvistic asupra cărţii a doua (**Ieşirea**), din **Biblia de la Bucureşti (1688)**, în comparaţie cu ms. 45 şi ms. 4389*, în *Monumenta Linguae Dacoromanuroum. II. Exodus*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 1991.

DELR = Alexandru CIORĂNESCU, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Saeculum I.O., 2001.

DOR = A. CONSTANTINESCU, *Dicţionar onomastic românesc*, Bucureşti, EA, 1963.

DTRO = *Dicţionarul toponimic al României. Oltenia*, I-IV, Craiova, Editura Universitaria, 1993-2003 (sub redacţia: Prof. univ. dr. Gheorghe BOLOCAN).

GUŢU, G., *Dicţionar latin-român*, Bucureşti, 1983.

SCRIBAN, A., *Dicţionaru limbii româneşti*, Bucureşti, 1939.

TÁMAS, L., *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im rumänischen*, Budapest, 1966.

BDD-V322 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 18:17:12 UTC)